

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA**

KRISTINA RIPKEVIČIŪTĖ

**SOCIALINĖS PARAMOS ORGANIZAVIMO
GALIMYBIŲ ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas

Prof. dr. Valdonė Indrašienė

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS	5
1. LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SISTEMOS RAIDĄ IR STRUKTŪRĄ	8
1.1. Socialinės apsaugos sistemos raida Lietuvoje.....	8
1.2. Socialinės apsaugos sistemos struktūra.....	15
2. SOCIALINĖS PARAMOS TEIKIMO PRIELAIIDOS IR ORGANIZAVIMAS	23
2.1. Valstybinė socialinė parama.....	24
2.2. Nevalstybinė (nevyriausybinė) socialinė parama.....	31
3. TYRIMO METODIKA	39
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	39
3.2. Duomenys apie respondentus.....	40
3.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	42
IŠVADOS	59
LITERATŪRA	61
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	66
SANTRAUKA	67
SUMMARY	68
PRIEDAI	69

LENTELĖS

1 lentelė. Lietuvos socialinės apsaugos sistema.....	15
2 lentelė. Piniginės socialinės paramos išlaidos 2009 – 2010 m.....	27
3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį.....	40

PAVEIKSLAI

1 pav. Socialinės apsaugos išlaidos 2001-2010 m.....	21
2 pav. Nevyriausybinių organizacijų Lietuvoje 2005-2010 m.....	33
3 pav. Lietuvos NVO gaunamų lėšų dinamika 2006 – 2010 m.....	36
4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes.....	40
5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą.....	41
6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinę jų veiklą.....	41
7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal regionus.....	42
8 pav. Pagalbadaiktais.lt tinklo savanorių vykdomos veiklos.....	43
9 pav. Pagrindiniai stokojančiųjų atradimo būdai.....	44
10 pav. Stokojančiųjų atrankos būdai.....	44
11 pav. Dažniausi daiktų pristatymo būdai stokojantiems.....	45
12 pav. Stokojančiųjų dalis, kurie sutinka viešinti savo asmeninius duomenis Pagalbadaiktais.lt tinklalapyje.....	46
13 pav. Tikslinės grupės, kurios dažniausiai gauna pagalbą daiktais.....	47
14 pav. Savanorių bendradarbiavimas Pagalbadaiktais.lt tinkle savo regione.....	48
15 pav. Informacija, kuri reikalinga kuratoriams/atstovams savanoriaujant tinkle.....	49
16 pav. Patogiausias bendravimo būdas Pagalbadaiktais.lt tinklo klausimais.....	49
17 pav. Susitikimai, kurie yra reikalingi Pagalbadaiktais.lt tinklo savanoriams.....	50
18 pav. Problemos, kurios iškyla naudojantis Pagalbadaiktais.lt tinklo internetine sistema.....	51
19 pav. Pagrindinės Pagalbadaiktais.lt tinklo sistemos problemos.....	51
20 pav. Pagalbadaiktais.lt tinklo veiklos efektyvumas.....	53
21 pav. Pagalbadaiktais.lt tinklo veiklos tobulinimo galimybės.....	54
22 pav. Savanorių pageidaujamos veiklos Pagalbadaiktais.lt projekte.....	55
23 pav. Priežastys, dėl kurių savanoriai tapo Pagalbadaiktais.lt tinklo atstovais/kuratoriais.....	56
24 pav. Tinklo atstovų/kuratorių savanorystės patirtis.....	57

IVADAS

Socialinės paramos teikimas socialiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms yra viena iš svarbiausių priemonių, mažinančių gyventojų skurdą ir socialinę atskirtį. Socialinė parama kartu su socialiniu draudimu sudaro Lietuvos socialinės apsaugos sistemą, kurios formavimąsi lėmė daug veiksnių: sovietinio laikotarpio palikimas, užsienio šalių patirtis, būtinybė pritaikyti socialinės apsaugos sistemas prie rinkos ekonomikos ir demokratinės politikos bei įvairios kasdieninio gyvenimo aplinkybės. Socialinės apsaugos sistemos kūrimo procesą bei socialinės paramos organizavimo galimybes analizavo J. Aidukaitė (2003), D. Bernotas ir A. Guogis (2000, 2006, 2008), A. Bitinas ir kt. (2011), R. Lazutka ir kt. (2008), T. Medaiskis (1998), E. Rimšaitė, L. Žalimienė (2007) ir kiti autoriai.

Mokslininkai socialinę apsaugą dažniausiai apibūdina kaip priemonių visumą, padedančią valstybiniu lygmeniu užtikrinti bent minimalias gyvenimo sąlygas asmenims, susidūrusiems su įvairiomis socialinėmis rizikomis, akcentuoja, kad nelaimės akistatoje itin reikšmingu tampa žmonių solidarumas, noras padėti. Darbe minimi autoriai detalai nagrinėjo Lietuvos valstybinio socialinio draudimo bei socialinės paramos kūrimo ypatumus, teisės aktų pasikeitimus bei socialinės apsaugos struktūros elementus. Analizuojant mokslinę literatūrą juntamas didelis dėmesys valstybinės socialinės paramos organizavimui, jos tobulinimui, efektyvumo vertinimui, tačiau pasigendama platesnio alternatyvios socialinės paramos tyrinėjimo.

Lietuvoje daugelio žmonių gyvenime itin reikšminga piniginės socialinės paramos teikimo sistema, pagrįsta vieningu pajamų ir turto įvertinimu. Nepasiturintiems gyventojams mokama socialinė pašalpa, garantuojanti minimalias lėšas pagrindiniams fiziologiniams poreikiams tenkinti ir teikiamos kompensacijos skirtos būsto išlaikymo išlaidoms iš dalies padengti. Paskutiniaisiais metais išlaidos piniginei socialinei paramai didėjo – nuo 1046 mln. Lt 2009 metais iki 1189 mln. 2010 metais. Akivaizdu, kad ekonominio nuosmukio laikotarpiu piniginės socialinės paramos poreikis vis auga. Tad tokiomis sąlygomis veiksmingas piniginės socialinės paramos teikimas socialiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms yra svarbiausia priemonė mažinanti gyventojų skurdą ir socialinę atskirtį.

Svarbu pabrėžti, kad didėjantis socialinių paslaugų poreikis skatina ieškoti efektyvesnių paramos organizavimo ir teikimo būdų. Šiandieninėje visuomenėje socialinę paramą teikiant tiek valstybiniu, tiek nevyriausybinio lygmeniu, neapsiribojama piniginėmis išmokomis, kompensacijomis bei socialinėmis paslaugomis. Nemažą nišą čia užima nevyriausybinių organizacijų veikla, kuri dažniausiai reikalauja nedidelių finansinių sąnaudų bei geba operatyviau nei biudžetinės paslaugų įstaigos identifikuoti reikalingų paslaugų kiekį ir pobūdį, o pasitelkusios visuomenės

savonorius, verslo įmones, reikalingus specialistus bei ekspertus – teikti paslaugas atokiausiuose šalies kampeliuose. Šie privalumai lemia, kad nevyriausybinių organizacijų skaičius Lietuvoje kasmet auga.

Labdaros fondo „Pilietinės atsakomybės fondas“ ir VšĮ „Geros valios projektai“ bendromis pastangomis 2010 metais kovo 15 d. buvo sukurtas daiktų dovanojimo stokojantiems portalas. Tai visiems Lietuvos žmonėms atviras socialinis gėrio tinklas¹, jungiantis galinčiuosius suteikti paramą daiktais ar paslaugomis ir tuos, kuriems ši parama reikalinga.

Siekiant plačiau išanalizuoti socialinės paramos organizavimo galimybes ištirta socialinio tinklo Pagalbadaiktais.lt veikla. Šiame darbe bus pateikiamos tinklo vykdomos veiklos, kaip socialinės paramos organizavimo formos, efektyvumo vertinimas, atskleidžiamos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria tinklo nariai bei įvardijamos tobulintinos tinklo veiklos sritys.

Tyrimo objektas – socialinės paramos organizavimas.

Tyrimo problema: Lietuvoje pastebima stipri orientacija į piniginę socialinę paramą kaip socialinių problemų sprendimo būdą. Šiame darbe siekiama panagrinėti socialinės paramos organizavimo alternatyvas siekiant įvertinti jų efektyvumą bei pasiūlyti tobulintinas veiklos sritis.

Tyrimo hipotezė: daiktų dovanojimo stokojantiems portalas sudaro sąlygas operatyviau identifikuoti reikalingų paslaugų poreikį ir greičiau jį patenkinti, tačiau dėl informacijos apie šią inovatyvią paramos organizavimo ir teikimo formą trūkumo bei logistikos problemų, neišnaudojamos visos tinklo galimybės.

Darbo tikslas – išanalizuoti socialinės paramos organizavimo galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti Lietuvos socialinės apsaugos sistemos raidą ir struktūrą;
2. Išnagrinėti socialinės paramos teikimo prielaidas ir organizavimą;
3. Ištirti internetinės svetainės kaip socialinės paramos organizavimo formos veiklą.

Darbo metodai:

1. Literatūros ir dokumentų analizė, siekiant nustatyti socialinės paramos organizavimo galimybes Lietuvoje, sužinoti jų ištirtumą mokslinėje literatūroje.
2. Anketinės apklausos metodu surinkti duomenys apie Pagalbadaiktais.lt tinklo organizuojamos socialinės paramos ypatumus, savanorių vykdomos veiklos efektyvumą, tobulintinas Pagalbadaiktais.lt tinklo sistemos sritis.

¹ Internetinė prieiga: <http://www.pagalbadaiktais.lt/>

Tyrimo dalyviai - Pagalbadaiktais.lt tinklo savanoriai (kuratoriai ir tinklo atstovai).
Tyrimo duomenys apdoroti *Excel* programa.

Už pagalbą bei vertingus patarimus norėčiau padėkoti Pagalbadaiktais.lt tinklo vadovei Marijai Šaraitei, padėjusiai įgyvendinti magistro baigiamajame darbe išskeltus uždavinius

1. LIETUVOS SOCIALINĖS APSAUGOS SISTEMOS RAIDA IR STRUKTŪRA

Vien tik labdara, šeimos ir bendruomenės solidarumas modernioje visuomenėje nepajėgus užtikrinti pilnaverčio asmenų gyvenimo. Skurdo, nepakankamų pajamų akivaizdoje šiuolaikinėje visuomenėje pagrindine pagalbos priemone tapo socialinės apsaugos sistema, kurios esmė – lėšas perskirstyti tarp darbingų ir nedarbingų bei gaunančiųjų mažas pajamas asmenų (Guogis 2008). Tačiau neretai vien tik piniginių pagalbos nepakanka, kadangi ne visas problemas galima išspręsti finansiniu keliu. Siekiant aptarti socialinės paramos organizavimą Lietuvos socialinės apsaugos aspektu, bus nagrinėjama socialinės apsaugos samprata, aptariama, kaip socialinė apsauga buvo kuriama Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kokią vietą socialinės apsaugos sistemoje užima socialinė parama ir koks socialinės paramos santykis su socialiniu draudimu.

1.1. Socialinės apsaugos sistemos raida Lietuvoje

Socialinė apsauga, kaip valstybinės politikos priemonė, raidos atžvilgiu yra dar visai nesenas reiškinys, gyvuojantis ne daugiau kaip vieną šimtmetį. Valstybės gerovė labai priklauso nuo to, kaip yra užtikrinama socialinė apsauga jos gyventojams, todėl socialinė apsauga yra vienas iš svarbiausių gerovės valstybės kūrimo elementų (Dromantienė 2004). Vis gi, dėl nevienodo politinio vertybių vertinimo, skirtingų visuomeninių ir ekonominių struktūrų susidarymo, valstybėse, kuriose egzistuoja panašios gyvenimo sąlygos, susiformavo įvairios socialinės apsaugos formos ir nevienodos apimties apsaugos sistemos (Socialinė apsauga. Tikslas, reikšmė, įtaka ir organizacinė struktūra 1998).

Socialinę apsaugą galima suprasti kaip visapusišką žmogaus apsaugą nuo pajamų praradimo (Guogis 2008). Gyvenime žmogus gali prarasti darbo pajamas dėl įvairių socialinių rizikų: senatvės, negalios, ligos, nedarbo, mokymosi (persikvalifikavimo), reabilitacijos, šeimos nario slaugos, netekti išlaikymo dėl sutuoktinių skyrų, dėl maitintojo mirties, gali atsirasti specialių poreikių: vaikų išlaikymas, sveikatos priežiūra ir reabilitacija, mokymosi kaštai, didelės išlaidos būstui, neįgalaus žmogaus išlaikymo kaštai, artimo žmogaus išlaikymo kaštai, konsultacijų ir juridinės pagalbos išlaidos. Tokiais atvejais asmenys gali tapti nepajėgiais užsitikrinti bent minimalų socialinį - kultūrinį egzistavimą, tad be visuomenės pagalbos asmuo ar šeima savarankiškai susidoroti su susiklosčiusia situacija dažniausiai negali.

Socialinės apsaugos terminų žodyne (1999 : 78) socialinės apsaugos sistema apibrėžiama kaip „priemonių sistema, leidžianti socialinės rizikos atvejais išsaugoti garantijas, ekonominių

savarankiškumą bei paskirstyti lėšas“. Pasak A. Guogio (2000), socialinės apsaugos sistema gali būti suprantama kaip valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių visuma, teikianti pragyvenimui reikalingų lėšų ir paslaugų šalies gyventojams, kurie negali dėl įstatymų numatytų priežasčių apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti. R. Lazutka socialinės apsaugos sistemą apibūdina kaip konkrečių priemonių visumą – tai „politikos priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti asmenis esant įvairioms gyvenimo situacijoms ir sąlygoms, kuriose iškyla asmens pragyvenimo pavojus“ (2001 : 133–134).

Mokslininkų teigimu, pagrindinis dinamiškos socialinės apsaugos tikslas yra sukurti nuoseklias ir prieinamas socialinės apsaugos sistemas, pagrįstas iniciatyva, naujoviškumu, ir sukurti socialiai ir ekonomiškai produktyvią visuomenę (Lazutka 2001); kartu apsaugoti asmenis, atsiradus socialinėms rizikoms: praradus darbo pajamas, išlaikymą, atsiradus specialių poreikių, nepajėgiant užsitikrinti minimalųjį gyvenimo lygį (Bitinas ir kt., 2011).

Taigi, socialinės apsaugos sistemos esmė – lėšas perskirstyti tarp darbingų ir nedarbingų asmenų bei gaunančiųjų mažas pajamas asmenų, apsaugoti žmones nuo socialinių rizikų bei garantuoti pajamas minimaliems poreikiams patenkinti.

Panagrinėjus socialinės apsaugos sampratą labai svarbu suprasti, kodėl Lietuvoje buvo sukurtas būtent toks socialinės apsaugos modelis. Savo moksliniuose darbuose daug dėmesio tiek tarptautinės, tiek Lietuvos socialinės apsaugos formavimosi ypatumų analizei skyrė D. Bernotas ir A. Guogis (2006, 2008), A. Bitinas ir kt. (2011), A. Guogis (2000, 2008) ir kiti autoriai. Mokslininkai pažymi, kad Rytų Europos šalys, taip pat ir Lietuva, pradėjo kurti naują socialinės apsaugos modelį tik paskutiniame XX amžiaus dešimtmetyje, kai tuo tarpu Vakarų Europos šalyse socialinės politikos tipai kūrėsi didesnę XX amžiaus dalį veikiami įvairių struktūrinių ir vertybinių veiksnių. Visgi daugiausia panašumų Baltijos šalių socialinę apsaugą sieja su Vidurio ir Rytų Europos šalimis, kurios vykdė perėjimą iš komandinės ekonomikos į rinkos sistemą (Bernotas, Guogis 2006). A. Guogis (2008) teigia, kad Rytų Europos socialinės apsaugos modelis išsiskiria tuo, kad socialinio draudimo fondas yra atskirtas nuo valstybės biudžeto, o didžioji pensijų sistemos dalis veikia remiantis einamųjų išmokų sistema.

Dabartinė Lietuvos socialinės apsaugos sistema pradėta kurti pirmaisiais metais atkūrus valstybės nepriklausomybę. Svarbu paminėti, kad Baltijos šalių socialinės apsaugos sistemos raidai svarbios reikšmės turėjo komunistinės sistemos paveldas. Pasak T. Medaiskio (1998), socialinės apsaugos sistemos formavimuisi lemiamos reikšmės turėjo: sovietinio laikotarpio palikimas, užsienio šalių patirtis ir būtinybė pritaikyti socialinės apsaugos sistemas prie rinkos ekonomikos ir demokratinės politikos. Autorius akcentuoja tai, kad sovietinė socialinė apsauga Baltijos valstybėse suformavo tam tikrą žmonių mąstymą, kurį pakeisti sunku dar ir dabar. Sovietiniu laikotarpiu už

socialinės apsaugos organizavimą buvo atsakinga vienintelė valstybė, neegzistavo jokios privačios įmonės ar organizacijos. Todėl žmonės ilgainiui ėmė laikyti save negalinčiais veikti savarankiškai bei įprato, kad valstybė turi spręsti jų problemas: parūpinti darbą, būstą, išlaikyti žemas kainas ir panašiai. Atgavus nepriklausomybę svarbi aplinkybė buvo ta, jog valstybė susidūrė su kitokios nei sovietinės patirties stoka, trūko kvalifikuotų, socialinės apsaugos modelius išmanančių specialistų.

Dėl to, pasak J. Aidukaitės (2003), socialinės apsaugos sistemai nebuvo skirta tiek daug dėmesio kaip rinkos ekonomikos skatinimui, ar politinės laisvės stiprinimui. A. Bitinas ir kiti (2011) pažymi, kad kuriant socialinės apsaugos sistemą, šalis susidūrė su didele problema – socialinės rūpybos organų kūrimu, socialinio aprūpinimo sistemos finansavimui skirtų lėšų rinkimu bei jų paskirstymu. Socialinės apsaugos sistemos kūrimo procesus labai apsunkino ekonominė transformacija (išaugęs nedarbas, skurdas, nelygybė, ištisu pramonės šakų bankrotai, paslaugų sektoriaus plėtra, mokesčių krizė, būtinybė kurti naujas valstybines institucijas ir kt.) ir su ja susiję kiti reiškiniai (įvairių socialinių grupių poreikiai ir norai, tarptautinių institucijų rekomendacijos, ES integracija), kadangi visa tai lėmė ribotas valstybės finansines galimybes (Guogis 2008). Todėl stengtasi sumažinti valstybės įtaką ir atmesti jos paternalistinį vaidmenį, tuo pat metu stiprinant pačių asmenų atsakomybę (Bernotas, Guogis 2006). Atgavus nepriklausomybę didelę įtaką Lietuvos socialinės apsaugos sistemos reformavimui darė užsienio valstybės ir organizacijos, tokios kaip Pasaulio Bankas, Tarptautinė darbo organizacija, Europos Taryba, Europos Sąjunga, Jungtinių Tautų vystymo programa ir kitos. Visgi T. Medaiskis (1998) pažymi, kad įvairių organizacijų ir šalių specialistų požiūriai ir rekomendacijos dažnai yra labai skirtingi, ar netgi prieštaringi, tad jei pagalbą gaunanti šalis neturi tvirtos nuomonės, kokiais principais bus paremta reformuojama socialinė apsauga, kyla nesuderinamumo, neatitikimo pavojus sistemos viduje.

Pereinamojo laikotarpio ekonominė krizė labai apsunkino naujos socialinės apsaugos sistemos kūrimą. Anot T. Medaiskio (1998), sistema nebuvo vystoma taip, kaip buvo numatyta. Kūrimo procese taip pat buvo juntamas ir tam tikras spaudimas – mėginimas kuo labiau sumažinti valstybės įtaką ir tuo pat metu stiprinti asmenų gebėjimą pasirūpinti savimi. Todėl pagrindinė socialinės apsaugos dalis – socialinis draudimas buvo paremtas įmoku mokėjimu. Tuo tarpu socialinės paramos ir socialinių paslaugų teikimas nebuvo paremtas įmokomis, o finansuojamas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Asmenų, gaunančiųjų paramą ar paslaugas, pajamos buvo testuojamos, remiamos tik tam tikros asmenų kategorijos. Specialiosios socialinės teisės šiandieną yra atskirtos nuo socialinio draudimo, kadangi nėra nukreiptos į skurstančiųjų paramą.

T. Medaiskis (1998) pažymi, kad pasirinkta socialinės apsaugos sistema ir dabar vis dar yra tobulinama, siekiama, kad ji atitiktų šiandieninius iššūkius.

Šiuolaikinės socialinės sistemos remiasi liberaliomis, konservatyviomis ir socialdemokratinėmis socialinėmis politinėmis koncepcijomis (Bernotas, Guogis 2006). Liberaliame modelyje pabrėžiama rinkos savireguliacija ir menkas valstybės vaidmuo organizuojant socialines paslaugas, konservatyviame – korporatyviniame modelyje pabrėžiama didelė socialinių išmokų ir paslaugų kokybės priklausomybė nuo dalyvavimo darbo rinkoje, o socialdemokratiname modelyje pripažįstamos socialinės pilietybės teisės, socialinių išmokų universalumo svarba ir padidintas valstybės vaidmuo.

Socialinės apsaugos sistemos tyrėjai (Bernotas, Guogis 2006, Guogis 2008) pažymi, kad kuriant Lietuvos socialinio aprūpinimo sistemą pasiremta Bismarko socialiniu modeliu, kuriam būdinga socialinių išmokų sistema, priklausanti nuo dirbančiojo buvusio (arba esamo) dalyvavimo darbo rinkoje rezultatų. Jau pačioje pradžioje socialinės apsaugos politika buvo orientuota į institucinį socialinio draudimo ir socialinės paramos sričių atskyrimą, prioriteto suteikimą draudimo principams, išlaikantiems paskatas dirbti, minimaliojo gyvenimo lygio užtikrinimą ir socialinių išmokų pritaikymą prie infliacijos.

Pasak D. Bernoto ir A. Guogio (2008) nauja socialinės apsaugos sistema Lietuvoje, kaip ir kitose Baltijos šalyse buvo kuriama remiantis išmokų, susijusių su darbo rinka, principu, pavyzdžiui: pensijos dydis priklauso nuo buvusio darbo užmokesčio ir darbo stažo, ligos pašalpa susijusi su uždarbiu, socialinio draudimo fondas finansuojamas įmokomis, apskaičiuojamomis nuo darbo užmokesčio, didesnė vaiko priežiūros pašalpa mokama apdraustoms moterims, o ne neapdraustoms moterims (studentėms, namų šeimininkėms). Socialinio draudimo fondo, atskirto nuo valstybės biudžeto, įsteigimas dar kartą patvirtina, kad socialinė apsauga Lietuvoje rėmėsi darbo rinka. Kova su skurdu buvo palikta socialinės paramos programoms. Tai buvo tipiškas korporatyvinio modelio bruožas.

Autoriai teigia, kad Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje korporatyvinis socialinės apsaugos modelis buvo pasirinktas dėl siekimo stiprinti paskatas dalyvauti darbo rinkoje, iš dalies tai nulėmė ir siekimas vengti lygiavos, kuri vyravo sovietinės santvarkos metu, ir pereiti prie rinkos bei nuopelnais grįstos socialinės apsaugos sistemos. Tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje ir Estijoje pastebėta, kad socialinės apsaugos sistemose „laipsniškai pradėti įgyvendinti labiau rinkos ekonomiką atitinkantys liberalaus marginaliojo (likutinio) modelio instrumentai“. Tai parodo 2003 metais patvirtinta pensijų reforma, numąčiusi kaupiamosios pensijų sistemos įkūrimą, išaugęs privačių bei nevyriausybinų organizacijų vaidmuo organizuojant įvairias socialinės paramos priemones.

Šiuolaikinė Lietuvos socialinės apsaugos sistema susideda iš dviejų pagrindinių dalių – socialinio draudimo ir socialinės paramos. Ši sistema buvo įteisinta 1990 metais ir nuo to laiko tiek

socialinis draudimas, tiek socialinė parama buvo tobulinami iki pat šių dienų atsižvelgiant į nuolat besikeičiančias aplinkybes valstybiniame gyvenime.

1990 metų vasario 13 dieną tuometinė Aukščiausioji Taryba priėmė *nutarimą „Dėl Lietuvos TSR Valstybinio socialinio draudimo sistemos pertvarkymo*, kuriuo iš Lietuvos profesinių sąjungų socialinis draudimas perimtas valstybės žinion. Tų pačių metų kovo 15 d. prie tuometinės Darbo ir socialinio aprūpinimo ministerijos buvo įkurta Vyriausioji valstybinio socialinio draudimo valdyba, kuriai pavesta vykdyti socialinio draudimo funkcijas.

Vienas iš pirmųjų ir svarbiausių įstatymų, kuriuose buvo apibrėžta Lietuvos socialinio aprūpinimo sistemos struktūra, lėšos, institucijos ir jų funkcijos, buvo tuometinės Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. spalio 23 d. priimtas *Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas*. Jame buvo padėti socialinės apsaugos sistemos kūrimo ir jos plėtros pagrindai. Įstatymas nurodė, kad valstybinio socialinio aprūpinimo sistema apima visus šalies gyventojus ir išvardino atvejus, kada taikomas socialinis aprūpinimas. Be to, šis įstatymas atskiria socialinio draudimo ir socialinės paramos sričių kompetenciją, finansavimo šaltinius ir administravimą. Socialinio draudimo sistema buvo atskirta nuo aprūpinimo iš valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų, t. y. įtvirtintos dvi skirtingos socialinės apsaugos finansavimo sistemos ir šių sričių kompetencijos, socialinio draudimo biudžetas įteisintas kaip savarankiškas biudžetas, iš kurio lėšų mokamos socialinės išmokos tik šiuo draudimu apdraustiems asmenims ir jų šeimos nariams. Įstatyme numatyta, kad valstybinio socialinio aprūpinimo sistema yra visuomenės socialinio aprūpinimo pagrindas, bet greta gali egzistuoti įvairios visuomeninės ir privačios socialinio aprūpinimo sistemos.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialiniame pranešime (1999) teigiama, kad valstybinis socialinis draudimas sudaro didžiausią ir svarbiausią socialinės apsaugos sistemos dalį. Jis apima beveik visus Lietuvos gyventojus: vieni moka socialinio draudimo įmokas, kiti gauna socialinio draudimo išmokas (pensijas, pašalpas). Pranešime pažymima, kad valstybinio socialinio draudimo sistemos pagrindinis tikslas yra garantuoti pajamas apdraustiesiems, netekus darbingumo dėl ligos, motinytės, senatvės, invalidumo ar kitais atvejais. Socialinis draudimas, kaip ir visa socialinė apsauga, remiasi fundamentaliais universalumo, kartų solidarumo, tęstinumo bei prisiimtų įsipareigojimų vykdymo principais.

Valstybinė socialinio draudimo sistema veikia einamojo finansavimo principu. Tai reiškia, kad socialinio draudimo įmokos nėra kaupiamos jas kapitalizuojant, o iš karto panaudojamos socialinio draudimo išmokoms padengti. Valstybinis socialinis draudimas sukurtas kaip savarankiška sistema, todėl socialinio draudimo biudžetas yra atskirtas nuo valstybės biudžeto ir jo lėšos naudojamos tik Valstybinio socialinio draudimo įstatyme numatytoms išmokoms.

Tuo tarpu socialinės paramos tikslas yra padėti tenkinti būtiniausius poreikius šeimoms (asmenims), kurių darbo pajamos, socialinio draudimo išmokos ir kitos pajamos bei gebėjimas patiems pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių, priežasčių yra nepakankamas. Pagrindinė socialinės paramos sistemos nuostata yra ta, kad socialinė parama negali žmogui užtikrinti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo – ji tik padeda jam išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Socialinės paramos sistema organizuojama taip, kad būtų stiprinamas pačių žmonių aktyvumas ir atsakomybė už save ir savo šeimą (Socialinis pranešimas 1999).

Kaip jau buvo minėta, sukūrus Lietuvos socialinės apsaugos sistemą, tiek socialinį draudimą, tiek socialinę paramą buvo būtina nuolat tobulinti kuriant naujus, ar keičiant galiojusius teisės aktus. Reaguojant į susiklosčiusias aplinkybes teisėkūros srityje buvo įdėta labai daug darbo. Analizuojant teisinius dokumentus galima pastebėti, kad vienas didžiausių rūpesčių socialinės apsaugos sistemoje buvo lėšų rinkimas ir savalaikis bei teisingas jų panaudojimas sistemos kūrimo pradžioje bei vėliau atsiradusių ekonominių krizių laikotarpiais.

Analizuojant Lietuvos socialinės apsaugos sistemos kaitą, svarbu aptarti svarbiausius šią sistemą reglamentuojančius teisės aktus.

1990 metais buvo priimtas *Gyventojų pajamų garantijų įstatymas*, kuriame apibrėžtas vadinamasis minimalus gyvenimo lygis, jo bei kitų nuolatinio pobūdžio išmokų indeksavimo principai, taip pat įvesta socialinė pašalpa, mokama šeimoms, turinčioms mažas pajamas. *Invalidų socialinės integracijos įstatyme* (1991) reglamentuotas invalidumo nustatymas, invalidų medicininė, profesinė ir socialinė rehabilitacija, aplinkos pritaikymas invalidams, invalidų ugdymas, mokymas, nustatytos invalidų integracijos į darbą profesiją, visuomeninį gyvenimą teisinės, ekonominės ir organizacinės garantijos. Gyventojų užimtumo, socialinės garantijos nedirbantiems asmenims (ir teisė gauti bedarbio pašalpą) šių garantijų įgyvendinimo pagrindo – Užimtumo fondo, atsakingo už užimtumo priemonių administravimo institucijas, ir jo finansavimą, reglamentuojami *Gyventojų užimtumo įstatyme* (1991). Kitame dokumente – *Valstybinio socialinio draudimo įstatyme* (1991) – apibrėžtos valstybinio socialinio draudimo rūšys, privalomai draudžiamų asmenų kategorijos, finansavimo ir administravimo sistema. Šio įstatymo pagrindu buvo sukurta autonomiška socialinio draudimo organų sistema, paremta savarankišku, nuo valstybės biudžeto atskirtu socialinio draudimo biudžetu.

Lietuvos socialinės apsaugos sistemos formavimo požiūriu labai svarbi ir 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimta *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, kurioje apibrėžtos pagrindinės piliečių teisės į socialinę apsaugą: 39 straipsnyje apibrėžta socialinė parama šeimoms, 48 straipsnyje skelbiama, kad kiekvienas žmogus turi teisę gauti socialinę apsaugą nedarbo atveju, o 52 straipsnyje skelbiama, kad valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas,

socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais. Taigi Konstitucijoje nustatyti pensinio aprūpinimo ir socialinės paramos pagrindai.

1994 m. patvirtinta *Socialinės paramos koncepcija*, kurioje buvo pirmą kartą nepriklausomoje Lietuvoje nusakyti pagrindiniai socialinės paramos organizavimo principai.

1994 metais taip pat buvo priimti įstatymai, reformuojantys sovietinę pensijų sistemą, kuriais buvo įteisinta socialinio draudimo įmokomis grindžiama socialinio draudimo pensijų sistema, nustatytos papildomos iš valstybės biudžeto mokamos valstybinės pensijos asmenims už atliktą tarnybą, už ypatingus nuopelnus Lietuvos valstybei, nuo okupacijų nukentėjusiems asmenims bei šalpos (socialinės) pensijos asmenims, kurie neturi teisės nei į socialinį draudimą nei į valstybinę pensiją. Naujoji pensijų sistema pradėjo veikti nuo 1995 m. Po 1995 m. ši sistema nuolat formuojama.

Nuo 2000 metų sausio 1 dienos įsigaliojo *Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas*. Naujajame įstatyme nustatyta, kad išmokų mokėjimo darbuotojui našta perkeliama nuo darbdavio “pečių” ant Valstybinio socialinio draudimo fondo “pečių”. Nelaimingų atsitikimų darbe draudimo rūšis grindžiama solidarumo principu: darbdavys moka 1 proc. dydžio nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmoką nuo priskaičiuoto atlyginimo už darbą (Socialinis pranešimas, 2000). Nuo 2009 metų pradžios po socialinio draudimo „skėčiu“ priimti ūkininkai bei pajamas pagal autorines sutartis iš sporto ar atlikėjo veiklos gaunantys asmenys (Socialinis pranešimas 2009).

Svarbu paminėti, kad nemažai socialinės paramos funkcijų ėmė vykdyti ir privatus sektorius – po Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo dauguma šiandien veikiančių nevyriausybinų organizacijų atkūrė savo veiklas. Tad per palyginus trumpą laikotarpį buvo sparčiai formuojama Lietuvos teisinė bazė, kad socialinės apsaugos aparatas imtu veikti kuo greičiau ir sklandžiau.

A. Guogis (2008) pastebi, kad atskirų socialinių paslaugų teikimą pagal kontraktus peradresavus privačioms arba nevyriausybiniams organizacijoms, steigiant privačius pensijų fondus, iš dalies sumažinta valstybinio socialinio draudimo dalis, tačiau socialinės politikos ir socialinės apsaugos tyrėjų tarpe nebeliko vieningos nuomonės, kad socialinė apsauga yra tik valstybinė socialinė apsauga.

Siekdami prisiderinti prie gyvenimo realijų A. Bernotas ir kiti (2008) pasiūlė pasiremti tokiu socialinės apsaugos apibrėžimu, kuris apima visas įmanomas socialinės apsaugos dalis: „socialinė apsauga – valstybės ir (arba) privačių subjektų, jeigu pastarųjų veikla yra valstybės reglamentuota, teikiama materialinė parama (piniginė ir daiktinė) arba socialinės paslaugos socialinę riziką patyrusiems asmenims“. Šis socialinės apsaugos apibrėžimas konkretizuoja, kad socialinė pagalba gali būti teikiama ne tik valstybės įstaigose, ją gali vykdyti ir privatusis sektorius.

Taigi, per pastaruosius du dešimtmečius buvo kardinaliai pakeista socialinės apsaugos sistema persiorientuojant nuo sovietinės santvarkos link rinkos ekonomikos. Didelę reikšmę turėjo užsienio valstybių pavyzdys, noras sieti socialinę apsaugą su darbo rinka kuo labiau atsiribojant nuo buvusios visuomeninės santvarkos bei kuriant demokratiją. Svariausias šiandieninės socialinės apsaugos tikslas – persikirstant lėšas tarp dirbančiųjų ir nedirbančiųjų padėti asmenims užtikrinti minimalų pragyvenimo lygį jiems susidūrus su sudėtingomis situacijomis, lemiančiomis pajamų praradimą. Toliau darbe didesnis dėmesys skiriamas socialinės apsaugos sistemos detalesniam nagrinėjimui.

1.2 Socialinės apsaugos sistemos struktūra

Apžvelgus, kaip kūrėsi socialinės apsaugos sistema, svarbu panagrinėti ir vis dar besiformuojančią jos struktūrą. Lietuvos socialinės apsaugos sistemos struktūra pirmiausiai atsispindi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad „valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.“

A. Bitinas ir kiti autoriai (2011) socialinės apsaugos sistemą supranta kaip trijų pagrindinių komponentų rinkinį – tai plačiai taikomos universalios socialinio draudimo programos, universalios išmokų programos ir socialinės paramos sistemos, skirtos užtikrinti minimalias pajamas. A. Guogis (2008 : 8) kalbėdamas apie socialinės apsaugos sistemos struktūrą teigia, kad ją sudaro trys sudėtinės dalys – *socialinis draudimas, socialinė parama ir specialiosios (papildomos) socialinės išmokos* (1 lentelė).

1 lentelė. Lietuvos socialinės apsaugos sistema (Guogis 2002 : 8)

Socialinė apsauga			Specialios socialinės teisės
Socialinis draudimas	Socialinė parama		
	Piniginė socialinė parama	Socialinės paslaugos	
- Pensijų draudimas, - Ligos ir motinystės draudimas, - Sveikatos draudimas, - Nedarbo draudimas, - Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų.	- Šalpos (socialinė) pensija, - Šeimos pašalpos, - Laidojimo pašalpa, - Socialinė pašalpa, - Šildymo išlaidų kompensacijos, - Kitos kompensacijos (transporto, ryšių ir kt.).	- Socialinės globos įstaigos, - Senelių, invalidų, našlaičių globos namai, - Dienos centrai, - Nakvynės namai, - Pagalba namuose, - Slauga namuose.	- Prezidento pensija, - Lietuvos Respublikos I ir II laipsnio pensijos, - Nukentėjusių asmenų pensijos, - Pareigūnų ir karių pensijos, - Mokslininkų pensijos, - Teisėjų pensijos.

Lietuvoje, kaip daugelyje pasaulio šalių, įteisintos šios tradicinės valstybinio socialinio draudimo rūšys: pensijų, ligos ir motinystės, motinystės (tėvystės), sveikatos, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų. Didžiausia valstybinio socialinio draudimo išlaidų dalis skiriama pensijoms išmokėti. Valstybinio socialinio draudimo sistemos pagrindinis tikslas yra garantuoti pajamas apdraustiesiems, netekusiems darbingumo dėl ligos, motinystės, senatvės, netekto darbingumo ar kitais Valstybinio socialinio draudimo įstatyme numatytais atvejais (Socialinis pranešimas 2001).

D. Pieters (1998 : 15) aiškina, kad „socialinio draudimo atveju solidarumo sistemų nariai savanoriškai ar (dažniausiai) privalomai patys moka draudiminius įnašus, arba kiti sumoka už juos, ir todėl tokios solidarumo sistemos nariui patyrusiam socialinę riziką yra galimybė gauti socialinę pašalpą“. Autorius taip pat pažymi, jog dažniausiai dalyvavimas socialinio draudimo sistemoje yra visiems privalomas.

A. Guogis (2000) pažymi, kad socialinis draudimas psichologiškai yra viena labiausiai priimtinių ir daugelyje pasaulio valstybių plačiai paplitusių pajamų perskirstymo formų, kai kiekvienas žmogus žino, kad jo ir už jį draudėjų (darbdavių) mokamos valstybinės socialinio draudimo įmokos bus naudojamos išimtinai įstatymais reglamentuotoms, griežtą socialinę paskirtį turinčioms išmokoms. Anot autoriaus „valstybinis socialinis draudimas – valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių sistema, teikianti apdraustiesiems gyventojams, taip pat teisės aktų numatytais atvejais apdraustųjų šeimų nariams gyvenimui reikalingų lėšų ir paslaugų, jei jie negali dėl teisės aktuose nurodytų priežasčių apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų ir dėl teisės aktuose nurodytų svarbių priežasčių turi papildomų išlaidų“ (2000 : 7).

Socialinės apsaugos terminų žodyne (1999), socialinio draudimo terminas apibrėžiamas kaip visuma suderintų valstybinių privalomųjų draudimo sistemų, garantuojančių išmokas ligos, invalidumo, senatvės, mirties, maitintojo netekimo, motinystės ir panašiais atvejais.

Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme (1991; 2004) nustatyta, kad Valstybinis *socialinis draudimas* – socialinės apsaugos sistemos dalis, kurios priemonėmis visiškai ar iš dalies kompensuojamos apdraustiesiems asmenims ir įstatymų nustatytais atvejais jų šeimų nariams dėl draudiminių įvykių prarastos darbo pajamos arba apmokamos papildomos išlaidos. Įstatyme nustatytos keturios draudimo rūšys: pensijų draudimas, ligos ir motinystės draudimas, nedarbo socialinis draudimas, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinis draudimas bei sveikatos draudimas.

Valstybinių socialinio draudimo pensijų mokėjimas reglamentuotas *Lietuvos Respublikos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme* (1994). Teisę gauti šią pensiją turi nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai, kurie šio įstatymo nustatytą laiką buvo privalomai draudžiami

arba patys draudėsi valstybiniu socialiniu pensijų draudimu. Nuo 2005 m. liepos 1 d. nustatytos senatvės, netekto darbingumo, našlių ir našlaičių valstybinės socialinio draudimo pensijos.

Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas (2000) nurodo asmenis, draudžiamus ligos ir motinystės socialiniu draudimu, nustato teisę į šio draudimo pašalpas, jų skyrimo, apskaičiavimo bei mokėjimo sąlygas. *Ligos ir motinystės socialinis draudimas* įstatymų nustatytais atvejais kompensuoja šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims dėl jų pačių arba šeimos narių ligos, taip pat dėl motinystės (tėvystės) dalį prarastų ar dėl dalyvavimo profesinės reabilitacijos programoje negautų darbo pajamų. Pagal šį įstatymą skiriamos ir mokamos ligos, profesinės reabilitacijos, motinystės (tėvystės) pašalpos.

Nedarbo draudimas yra socialinio draudimo rūšis, kuri įstatymų nustatytais atvejais kompensuoja šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims dėl nedarbo negautas pajamas arba jų dalį. Nedarbo draudimo išmokos skyrimo ir mokėjimo tvarką nustato *Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas* (2004). Nedarbo draudimo išmokos mokamos bedarbiais teritorinėje darbo biržoje įsiregistravusiems apdraustiesiems, kuriems teritorinė darbo birža nepasiūlė tinkamo darbo ar aktyvios darbo rinkos politikos priemonių.

Nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo (1999) nustatytais atvejais kompensuoja dėl draudiminių įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo ar profesinių ligų) negautas pajamas šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims, o jų mirties dėl draudiminių įvykių atvejais – jų šeimos nariams.

Sveikatos draudimą reglamentuoja *Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas* (1996). Šiame teisės akte nustatytos sveikatos draudimo rūšys – privalomasis ir papildomasis (savanoriškasis), apibrėžta privalomojo sveikatos draudimo sistema.

Socialinė parama yra skirstoma į piniginę socialinę paramą ir socialines paslaugas. Remiantis *Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymu* (2006), *socialinės paslaugos* – socialinė pagalba asmeniui, dėl amžiaus, neįgalumo, ligos, socialinių problemų iš dalies ar visiškai netekusiame (neturinčiam) savarankiškumo ir negalinčiam pasirūpinti savimi, bei jo šeimai. Socialinių paslaugų tikslas – suteikti socialinę pagalbą asmenims, šeimoms, nesugebantiems pasirūpinti savo asmeniniu ir socialiniu gyvenimu, sudarant jiems sąlygas stiprinti savo gebėjimus patiems spręsti iškylančias socialines problemas ir siekiant sumažinti ar išvengti socialinės atskirties. Įstatymu numatyta, kad turi būti teikiamos socialinių paslaugų rūšys, kokios labiausiai atitinka socialinių paslaugų gavėjo poreikius. Teikiant socialines paslaugas, turi būti užtikrinamas paslaugų tęstinumas ir skatinamas žmogaus noras rūpintis savimi, aktyvinama savipagalba.

Kai pretendentų ištekliai neviršija tam tikrų ribų skiriama piniginė socialinė parama, tai yra šalpos (socialinė) pensija, šeimos pašalpos, laidojimo pašalpa, socialinė pašalpa, šildymo išlaidų kompensacijos bei kitos kompensacijos (transporto, ryšių ir kt.). Piniginė socialinė parama daugiausia teikiama pašalpomis arba kompensuojant tam tikras išlaidas. Svarbu pažymėti, kad socialinė parama realizuojama ir įgyvendinama vietos savivaldos institucijų lygmenyje (tai teritorijos požiūriu yra artimiausia grandis). Dažnai socialinė parama susijusi ne tik su bendru pagalbos poreikio tenkinimu, tai yra kai reikia skirti išmokas padengiant bendrųjų pragyvenimo poreikių išlaidas, bet ir su pagalbos ypatingais gyvenimo atvejais (ligos, invalidumo) teikimu.

Kalbant apie kitą svarbią socialinės apsaugos dalį – *socialinę paramą* – pažymima, kad ji paremta „stokos principu – asmeniui suteikiama pagalba, jeigu jis neturi lėšų pragyventi ir yra nepajėgus pasirūpinti savimi“ (Guogis 2008 : 31). Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 9 d. nutarime Nr. 360 „Dėl Socialinės paramos koncepcijos (1994) nurodyta, kad socialinė parama – tai socialinės ekonominės, teisinės ir organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtiniausias gyvenimo sąlygas asmenims (šeimoms), kurių darbo, socialinio draudimo ir kitokios pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra nepakankamos, kad jie (jos) galėtų pasirūpinti savimi“. Pažymima, kad socialinė parama negali užtikrinti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo, ji tik padeda žmogui išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Socialinė parama turi būti tokia, kad asmuo (šeima) norėtų dirbti bei taupyti.

A. Bitinas ir kiti autoriai aiškina, kad „socialinė parama – tai pašalpų teikimas asmenims, kurie negauna valstybinio socialinio draudimo išmokų ir kurių pragyvenimo lygis yra žemas. Socialinės paramos sistemos finansuojamos valstybės lėšomis, todėl, prieš teikiant socialinę pašalpą, pirmiausia gali būti patikrintos galimo gavėjo pajamos. Socialinė parama gali būti teikiama pinigais arba natūra“ (Bitinas ir kt. 2011 : 39). Taip pat ir A. Guogis (2008) teigia, kad neįmokinės socialinės paramos atveju jokių išankstinių nuopelnų iš asmens nereikalaujama, tačiau patikrinama, ar tikrai jis nepajėgus savarankiškai išsiversti. Pažymima, kad be piniginių išmokų socialinei paramai priklauso įvairių socialinių paslaugų organizavimas ir teikimas.

2003 metų Socialiniame pranešime apie socialinę apsaugą pažymima, kad be valstybinių socialinio draudimo pensijų Lietuvoje yra keletas valstybinių ir šalpos pensijų schemos, kurios finansuojamos iš valstybės biudžeto lėšų, o teisės į jas priklauso nuo įvairių kriterijų. Jos kitaip apibūdinamos kaip *specialiosios socialinės teisės*. Valstybinės pensijos bei jų skyrimo ir mokėjimo tvarka yra reglamentuotos Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatyme (1994). Šiame įstatyme išskiriamos: Prezidento renta, Lietuvos Respublikos I ir II laipsnio pensijos (nuo 2011 m. sausio 1 d. įsigaliojus Valstybinių pensijų įstatymo pataisoms, nebeskiriamos Lietuvos Respublikos I ir II laipsnių valstybinės pensijos už nuopelnus (iki tol paskirtų pensijų mokėjimas tęsiamas)

(Socialinis pranešimas 2011)), nukentėjusių asmenų pensijos, pareigūnų ir karių pensijos, mokslininkų pensijos, teisėjų pensijos, Artistų renta (panaikinta nuo 2005 m.).

Lietuvos Respublikos Prezidento valstybinės rentos įstatymas (2006) reglamentuoja *Prezidento valstybinės rentos, Respublikos Prezidento valstybinės našlių ir našlaičių rentos* skyrimo ir mokėjimo sąlygas bei tvarką, taip pat šių rentų dydžius. Respublikos Prezidento valstybinė renta skiriama ir mokama iki gyvos galvos Respublikos Prezidentui, kurio įgaliojimai nutrūko pasibaigus laikui, kuriam jis buvo išrinktas, įvykus pirmalaikiams Respublikos Prezidento rinkimams, atsistatydinus iš pareigų, Seimui priėmus nutarimą, kuriuo konstatuojama, kad Respublikos Prezidento sveikatos būklė neleidžia jam eiti savo pareigų. Respublikos Prezidentui, turinčiam teisę gauti Respublikos Prezidento valstybinę rentą ir valstybinę pensiją ar pensinio pobūdžio išmoką, paskirtas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir mokamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, jo pasirinkimu skiriama ir mokama tik viena iš šių išmokų: arba Respublikos Prezidento valstybinė renta, arba valstybinė pensija, arba pensinio pobūdžio išmoka.

Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatyme (1994) numatyta Lietuvos Respublikos pirmojo arba antrojo laipsnio valstybinę pensiją turi teisę gauti Lietuvos Respublikos piliečiai, ypač nusipelnę Lietuvai kurdami bei plėtodami jos valstybingumą, ūkį, kultūrą, mokslą, meną ir sportą, gindami valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką; labiausiai pasižymėję neginkluoto pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviai – laisvės kovų dalyviai bei aukščiausieji valstybės pareigūnai. Pirmojo arba antrojo laipsnio valstybinė pensija skiriama asmenims, jeigu jie yra sukakę Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme nustatytą senatvės pensijos amžių (toliau – senatvės pensijos amžius) arba yra pripažinti nedarbingais ar iš dalies darbingais, netekusiais 60 procentų ir daugiau darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. I ar II grupės invalidais).

Taip pat *Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatyme* (1994) numatyta, kad *nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijas* turi teisę gauti asmenys, kurie tapo invalidais dėl 1991 metų sausio 11–13 dienomis vykdytos agresijos ir po to buvusių įvykių, taip pat Lietuvos Respublikos nepriklausomybės gynėjai, politiniai kaliniai, tremtiniai ir buvę beglobiai vaikai, pasipriešinimo 1940–1990 metų okupacijoms (rezistencijos) dalyviai – laisvės kovų dalyviai, kurie Antrojo pasaulinio karo metais buvo išvežti priverstiniais darbams, kurie Antrojo pasaulinio karo metais tarnavo antihitlerinės koalicijos valstybių veikiančiose armijose, partizanų būriuose ar junginiuose, kurie dalyvavo likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius, kurie tapo invalidais būtiniosios karinės tarnybos ar karinių mokymų sovietinėje armijoje (1945 07 22–1991 12 31) metu arba vėliau buvo pripažinti nedarbingais ar iš dalies darbingais (iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidais) dėl ligų, susijusių su karine tarnyba, kurie būtiniosios karinės tarnybos ar

karinių mokymų sovietinėje armijoje metu atliko tarnybą Afganistane, asmenys, pagal Sovietų Sąjungos ir nacistinės Vokietijos 1941 m. sausio 10 d. susitarimą dėl gyventojų mainų atkelti į Lietuvą, nuo minų ir sprogmenų nukentėję asmenys, kuriems iki 2005 m. liepos 1 d. teisės aktų nustatyta tvarka buvo pripažintas I, II ar III grupės invalidumas nuo vaikystės dėl sužeidimo, kontūzijos arba suluošinimo, susijusių su kovos veiksmais Antrojo pasaulinio karo metais arba su šio karo padariniais.

Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimą ir mokėjimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas (1994). Yra skiriamos pareigūnų ir karių valstybinės pensijos už tarnybą, netekto darbingumo, našlių ir našlaičių pensijos. Įstatymas numato, kad teisę gauti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją turi šie Vidaus reikalų ministerijos, policijos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnai, vidaus tarnybos dalinių karininkai, liktinės tarnybos puskarininkiai ir kareiviai; Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnai; profesinės karo tarnybos kariai ir Antrajame operatyvinių tarnybų departamente prie Krašto apsaugos ministerijos civilinę krašto apsaugos tarnybą atliekantys statutiniai valstybės tarnautojai; Valstybės saugumo departamento sistemos pareigūnai; prokuratūros pareigūnai; Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnai bei muitinės mobiliųjų grupių pareigūnai, muitinės postų pareigūnai ir muitinės pareigūnai, atliekantys operatyvinę veiklą ir (arba) ikiteisminį tyrimą. Pareigūnai ir kariai, kurie įgyja teisę į pareigūnų ir karių valstybinę pensiją, nepraranda teisės į kitas valstybines pensijas, jei įstatymai nenumato kitaip. Pareigūnams ir kariams, tuo pat metu įgijusiems teisę į pareigūnų ir karių valstybinę pensiją už tarnybą ir pareigūnų ir karių valstybinę netekto darbingumo pensiją, skiriama didesnioji arba jų pasirinkimu viena iš šių pensijų. Pareigūnų ir karių valstybinė našlių ar našlaičių pensija mokama kartu su pensija už tarnybą ar netekto darbingumo pensija.

Mokslininkų valstybinių pensijų skyrimą ir mokėjimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinasis įstatymas (1995). Mokslininkų valstybinės pensijos skiriamos mokslinį vardą ar laipsnį ir ne mažesnę kaip 10 metų daktaro ar habilituoto daktaro darbo stažą turintiems asmenims, sulaukusiems senatvės pensijos amžiaus arba netekusiems 60–100 procentų darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. pripažintiems I ar II grupių invalidais). Šiems asmenims mokslininkų valstybinės pensijos neskiriamos, o paskirtosios nemokamos tol, kol jie turi pajamų, nuo kurių skaičiuojamos ir mokamos valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos, arba jei jie gauna valstybinio socialinio draudimo ligos, motinystės, motinystės (tėvystės) ar bedarbio pašalpas.

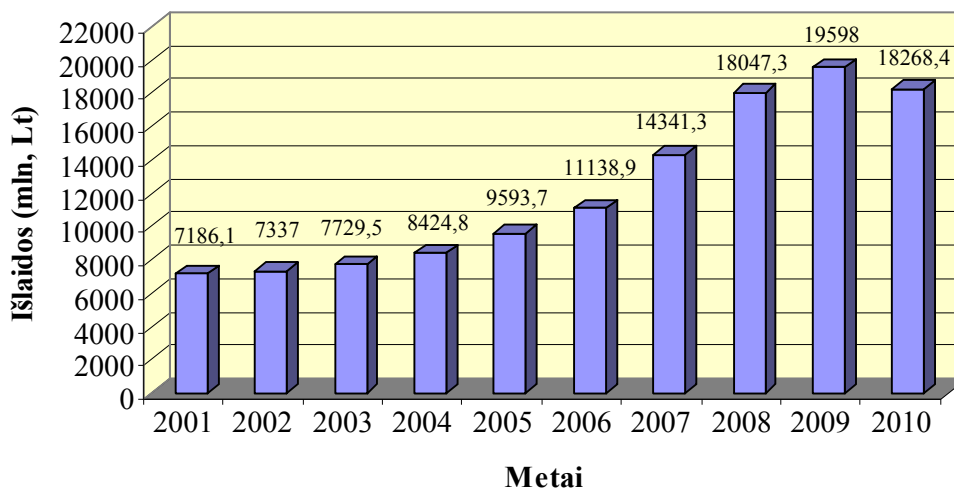
Teisėjų valstybinių pensijų skyrimą ir mokėjimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymas (2002). Šios pensijos skiriamos asmenims, dirbusiems Konstitucinio Teismo, bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų teisėjais bei nuo Lietuvos

paskirtais ar išrinktais bet kokio Tarptautinio Teismo teisėjais, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai, nuolat gyvenantys Lietuvos Respublikoje, yra sukakę Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių, nustoję dirbti teisėjais bei įgiję ne mažesnę kaip 5 metų teisėjo darbo stažą.

Asmeniui, turinčiam teisę gauti kelias valstybines pensijas, jo pasirinkimu mokama tik viena iš jų, išskyrus valstybinę našlių ir našlaičių pensiją, kuri taip pat gali būti mokama tik viena su viena iš valstybinių pensijų.

Esminis skirtumas tarp socialinio draudimo ir socialinės paramos yra tai, kad kiekvienas apsidraudęs žmogus, patekęs į socialinės rizikos situaciją, be jokio papildomojo lėšų patikrinimo, t.y. nepriklausomai nuo to, ar jam iš tiesų ji reikalinga, turi teisę gauti socialinio draudimo išmoką, o kiekvienas, pretenduojantis gauti socialinę paramą, turi būti pasirengęs patikrinimui, ar jo gyvenimo lygis atitinka visus reikalavimus tokiai paramai gauti. Tokio patikrinimo metu įvertinamos visos turimos lėšos (Bitinas ir kt. 2011).

Be jokios abejonės socialinė pagalba valstybės piliečiams turi atitinkamą kainą. Svarbu paminėti, kad šių socialinės apsaugos priemonių finansavimas kasmet pareikalauja daug lėšų ir tam skiriamų išlaidų suma kasmet ženkliai didėja (1 pav.).

1 pav. Socialinės apsaugos išlaidos 2001-2010 m.

Šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamentas, Socialinės apsaugos išlaidos.

Remiantis Statistikos departamento duomenimis, socialinės apsaugos išlaidos 2010 m. sudarė 18,3 mlrd. litų ir, palyginti su 2009 m., sumažėjo 7 procentais, o palyginti su 2008 m., beveik nepakito. Išlaidos socialinei apsaugai, palyginti su BVP, sumažėjo nuo 21,3 procento 2009

m. iki 19,2 procento 2010 m. Vienam šalies gyventojui tenkančios socialinės apsaugos išlaidos 2010 m. sudarė vidutiniškai 5,6 tūkst. litų ir, palyginti su 2009 m., sumažėjo 5 procentais.

Visgi į socialinę apsaugą negalima žiūrėti vien tik per išlaidų prizmę, nerimaujant, kad ji „suryja“ vis daugiau pinigų, nes šiomis lėšomis šalies mastu sukuriamą didelę naudą. Kartu su augančia ekonomika ir aktyvia darbo rinkos politika, socialinė apsauga yra svarbus įrankis, padedantis užtikrinti socialinės bei ekonominės sferų tobulėjimą per įvairius struktūrinius ir technologinius pokyčius. Šie pokyčiai gali vykti tik mobiliuoju, nuolat besimokančioje ir gebančioje greitai prisitaikyti prie naujų sąlygų visuomenėje, tad „socialinės apsaugos sistemą administruojančios valstybės įstaigos ar valstybines funkcijas vykdančios privatūs subjektai turi užtikrinti žmonėms ne tik lėšų ir paslaugų teikimą socialinės rizikos atvejais, bet ir siekti sveikos bei ilgesnės gyvenimo trukmės“ (Guogis 2008: 28).

Taip pat svarbu pažymėti, kad nors socialinės apsaugos sistemos išlaikymas ir reikalauja papildomų verslo sektoriaus išlaidų, tačiau kartu tai galima traktuoti ir kaip investiciją į šalies darbo jėgos gerovę (International Labour Office 2006). Iš esmės tai patvirtina A. Bitinas ir kiti autoriai (2011) tvirtindami, jog socialinės apsaugos sistemų pagrindinis tikslas yra parengti ir valdyti darbo rinkos poveikį, demografinius arba kitus visuomenės pokyčius arba pasaulio ekonomiką. Socialinės apsaugos administracijų veikla turi būti suprantama, veiksminga, kurianti pasitikėjimą bei suteikianti visuomenei pasirinkimo teisę. Socialinės apsaugos sistema turi investuoti į asmenis, šeimas ir paremti žmogiškojo kapitalo platesnį vystymą, socialinė apsauga turi būti naujoviška, skatinanti novatoriškus sprendimus, teisinga bei pastovi.

Pažymėtina, kad per pastaruosius metus socialinė apsauga radikaliai pasikeitė. Jos vaidmuo jau neberibojamas vien tik pajamų perskirstymu bei pagrindinių poreikių tenkinimu, bet siekiama geresnių prevencijos ir apsaugos nuo socialinių rizikų priemonių, kad būtų palengvinta asmenų socialinė integracija. Svarbu akcentuoti pagrindinių socialinės apsaugos dalių tarpusavio santykį – socialinis draudimas garantuoja įvairias išmokas apdraustajam susidūrus su socialinėmis rizikomis, tuo tarpu socialinė parama tenkina būtiniausius poreikius šeimoms (asmenims), kurių darbo pajamos, socialinio draudimo išmokos ir kitos pajamos bei gebėjimas patiems pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių, priežasčių yra nepakankamas. Toliau darbe didžiausias dėmesys bus skiriamas valstybinei ir nevalstybinei socialinei paramai, jos organizavimo galimybių nagrinėjimui.

2. SOCIALINĖS PARAMOS TEIKIMO PRIELAIIDOS IR ORGANIZAVIMAS

Prieš pradedant nagrinėti socialinę paramą, svarbu pažymėti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 9 d. nutarime Nr. 360 „*Dėl socialinės paramos koncepcijos*“ yra apibrėžta, jog socialinė parama yra *valstybinė* ir *nevalstybinė*. Valstybinė socialinė parama teikiama vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos (1992) nuostata, kad tėvų pareiga – išlaikyti savo nepilnamečius vaikus, o vaikų pareiga – globoti tėvus senatvėje. Kartu laikomasi socialinio solidarumo principo, pagal kurį valstybė įsipareigoja rūpintis kiekvienu žmogumi dėl objektyvių priežasčių negalinčiu savimi pasirūpinti. Nevalstybinė socialinė parama teikiama savanoriškai ir dėl to yra pranašesnė už valstybinę. Pažymėtina, kad šio tipo parama priklauso nuo jos organizatorių iniciatyvos ir nuo veiklos sąlygų, todėl valstybė įsipareigojusi rūpintis, kad šios sąlygos būtų kuo palankesnės. Tokiu būdu valstybė palengvina sau socialinės paramos problemų sprendimą.

Socialinę paramą teikia tiek valstybinės, tiek ir nevalstybinės (nevyriausybines) organizacijos (toliau – NVO). Pastarųjų teikiama parama reikalauja mažesnių išlaidų, nes NVO papildomai naudojami savanorišku neapmokamu darbu bei labdaros būdu surinktais pinigais.

Minėtame Vyriausybės nutarime akcentuojama, jog valstybinio ir nevalstybinio sektorių sąveika būtina tam, kad socialinė parama būtų veiksmingesnė. Savivaldybės santykiai su nevalstybinėmis organizacijomis grindžiami sutartimis ir dalyvavimu bendrose socialinių problemų sprendimo programose. Savivaldybės konkurso tvarka sudaro su nevalstybinėmis organizacijomis socialinių paslaugų teikimo sutartis, kuriose nurodomi šalių įsipareigojimai ir atsakomybė. NVO veiklą šiuo atveju savivaldybės finansuoja bei kontroliuoja, ir ši veikla iš esmės sudaro valstybinės socialinės politikos dalį.

Taigi, socialinė parama, teikiama valstybinių ir nevyriausybinių organizacijų siekia būti kuo prieinamesnė bei suteikti kuo efektyvesnę pagalbą asmenims, kurie patys negali savimi tinkamai pasirūpinti. Siekiant išsiaiškinti socialinės paramos teikimo prielaidas ir tai, kaip ji yra organizuojama, toliau bus atskirai nagrinėjama valstybinio ir nevalstybinio sektoriaus veikla.

2.1. Valstybinė socialinė parama

Kuriant valstybinę socialinės paramos sistemą, buvo siekiama teikti socialinę pagalbą įvairiomis (pinigine ir nepinigine) formomis žmonėms ar šeimoms, negalinčioms savimi pasirūpinti. Todėl buvo laikomasi socialinio solidarumo principo, pagal kurį valstybė įsipareigoja rūpintis kiekvienu žmogumi, kuris dėl objektyvių priežasčių negali savimi pasirūpinti, bei vadovaujamosi Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatomis, pagal kurias tėvų pareiga yra išlaikyti savo nepilnamečius vaikus, o vaikų pareiga – globoti tėvus senatvėje. Į šią sistemą įeina *centrinės bei vietos valdžios* institucijos, *nevalstybinės organizacijos, šeima, neformalusis sektorius* (giminės, draugai, kaimynai).

Socialinės paramos koncepcijoje (1994) nurodyta, kad *centrinės valdžios institucijos* – Lietuvos Respublikos Seimas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė – formuoja socialinės paramos politiką. Už socialinės paramos sistemos funkcionavimą atsako Socialinės apsaugos ministerija, kuri nustato visoje Lietuvoje privalomus socialinės paramos standartus, analizuoja, kaip įgyvendinama valstybinė socialinės paramos politika, keičiasi informacija su bendruomeninėmis institucijomis, teikia joms rekomendacijas ir patarimus, numato rengti valstybines programas bei mokslo tyrimus ir finansuoja juos, rūpinasi savivaldybių socialinės paramos padalinių techninės bazės stiprinimu, visų pirma – automatizuotos informacijos sistemos diegimu.

Pagal minėtą koncepciją (1994) *Savivaldybės* atsako už socialinės paramos teikimą savo teritorijoje. Jos privalo užtikrinti įstatymų nustatytą minimalią socialinę paramą, organizuodamos privalomųjų paslaugų teikimą bei mokėdamos pašalpas, taip pat steigdamas bendruomenėse reikiamas tarnybas. Papildomą socialinę paramą savivaldybės teikia savo nuožiūra, atsižvelgdamos į poreikius ir savo galimybes. Savivaldybių socialinės paramos tarnybų darbuotojai visų pirma rūpinasi socialinės infrastruktūros plėtojimu bendruomenėje, asmenų bei privačių organizacijų įtraukimu į socialinės paramos teikimą, taip pat koordinuoja jų veiklą. Savivaldybė taip pat renka ir analizuoja informaciją apie asmenis, kuriems reikia paramos, tvarko remtinų asmenų įskaitą, kaupia duomenų apie šiuos asmenis bazę, nustato reikiamos paramos mastą ir jos būdus.

A. Bartkevičienės ir kitų autorių (2010) nuomone, socialinė parama gali būti skiriama į formalią arba neformalią pagalbą. Šeimos, artimų giminaičių, draugų teikiama parama laikytina neformalia pagalba, o organizacijų teikiama socialinė parama laikytina formalia pagalba. Siekiant užtikrinti bendros socialinės paramos veiksmingumą, reikalinga abiejų sektorių darni sąveika, pasitelkiant materialinius, socialinius, žmogiškuosius išteklius, ir galutiniu paramos rezultatu turėtų būti sėkminga asmens reintegracija visuomenėje.

Socialinės paramos koncepcijoje (1994) pažymima, kad socialinės paramos sistema remiasi atsakomybės pasidalijimu tarp visuomenės, bendruomenės ir asmens (šeimos). Joje buvo įteisintos pagrindinės socialinės paramos organizavimo ir valdymo nuostatos, iškelti pagrindiniai uždaviniai – siekti, kad socialinė parama būtų teikiama tik tiems asmenims, kurie negali be jos išsiversti (įvesti pajamų ir turto įvertinimą – testavimą); socialinės paramos sistemą organizuoti taip, kad būtų stiprinamas pačių asmenų aktyvumas ir atsakomybė už save ir savo šeimą, siekiant sumažinti priklausomybę nuo socialinės paramos; pinigines socialinės paramos išmokas derinti su socialinėmis paslaugomis. Koncepcijoje numatyta, kad pajamas, skirtas gyvenimui, šalies gyventojai turi gauti daugiausia darbo užmokesčiu arba socialinio draudimo išmokomis, ir tik nedaugelis – tie, kurių pajamos mažiausios, per socialinės paramos sistemą. Parama turi papildyti asmens pajamas, kad jos nebūtų mažesnės už minimalias gyvenimo išlaidas. Pagal Koncepciją valstybė, skatindama demografinius procesus, šeimoms gali padengti dalį vaiko išlaikymo išlaidų, mokėdama pašalpą už kiekvieną auginamą vaiką, nepriklausomai nuo tėvų ekonominio aktyvumo. Koncepcijoje taip pat įvardyti socialinės paramos finansavimo šaltiniai, svarbiausiu iš jų laikytinos savivaldybių biudžetų lėšos.

Remiantis minėta koncepcija socialinė parama gali būti teikiama šiais būdais:

- pašalpomis ir piniginėmis išmokomis;
- socialinėmis paslaugomis ir socialine globa;
- šalpa daiktais.

Lietuvos socialinės paramos sistemoje didžioji dalis lėšų yra skiriama *piniginėms išmokoms*. Tokia parama ypač reikšminga mažas pajamas turinčioms šeimoms. Tačiau svarbu pabrėžti, kad socialinės paramos sistema yra tik tuomet efektyvi, kai piniginės išmokos yra derinamos su socialinių paslaugų teikimu (Socialinis pranešimas 1998). Piniginė socialinė parama mokama remiantis dviem principais: remiant šeimas, auginančias vaikus, nepriklausomai nuo pajamų ir remiant tuos gyventojus ar šeimas, kurių pajamos nesiekia nustatytų valstybės remiamų pajamų dydžio.

Piniginė socialinė parama nepriklausomai nuo šeimos pajamų teikiama šeimoms, auginančioms vaikus, ir likusiems be tėvų globos vaikams. Įvairių rūšių pašalpos jiems mokamos vadovaujantis Valstybinių pašalpų šeimoms, auginančioms vaikus, įstatymu (1994), tai: vienkartinė pašalpa gimus kūdikiui, nėštumo pašalpa besimokančioms moterims, šeimos pašalpa, pašalpa tikrosios krašto apsaugos tarnybos karių vaikams, pašalpa šeimoms, auginančioms 3 ir daugiau vaikų, vaiko globos pašalpa, pašalpa našlaičiams ir likusiems be tėvų globos vaikams įsikurti ir našlaičio stipendija. Pašalpa šeimoms, auginančioms tris ir daugiau vaikų, pradėta mokėti 1997 m. pabaigoje, išskiriant šią šeimų grupę, kaip labiausiai reikalingą gauti paramą. Tačiau kartu įstatyme

nustatyta, kad skiriant pašalpą šeimoms už tris vaikus, būtų atsižvelgta į šeimos pajamas, o šeimoms, auginančioms 4 ir daugiau vaikų, ši pašalpa išmokama neatsižvelgiant į šeimos gaunamas pajamas. Minėtų pašalpų už vaikus dydžiai susieti su Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamu minimalaus gyvenimo lygio dydžiu.

Piniginė socialinė parama pajamų įvertinimo principu teikiama šeimoms bei atskiriems asmenims, kurie dėl objektyvių priežasčių neturi pakankamai lėšų minimaliems gyvenimo poreikiams patenkinti. Tokioms šeimoms mokama socialinė pašalpa ir vienkartinės pašalpos (Socialinis pranešimas, 1999). Siekiant suteikti reikalingą paramą gyventojams, dėl turtinės padėties negalintiems tinkamai ginti savo teisių ir įstatymais saugomų interesų, 2000 metais priimtas *Lietuvos Respublikos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas*. Vadovaujantis šiuo įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu nustatyti turto ir pajamų lygiai, kurių neviršijus asmenims užtikrinama įstatymu nustatyta valstybės garantuojama teisinė pagalba, teikiamos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos maksimalūs dydžiai. Didėjant besikreipiančio teisinės pagalbos asmens turto vertei ir pajamoms, atitinkamai mažinama valstybės garantuojama teisinė pagalba. 1999 m. rugpjūčio 16 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrės ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. 64/955 patvirtinta mažas pajamas turinčių šeimų moksleivių nemokamo maitinimo organizavimo bendrojo lavinimo mokyklose tvarka.

Nuo 2004 metų balandžio 1 d. įsigaliojus *Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymui* bei nuo tų pačių metų spalio 1 d. priėmus kai kuriuos šio įstatymo patobulinimus, šalyje pradėta įgyvendinti vieninga pajamų ir turto įvertinimo principu teikiamos piniginės socialinės paramos, garantuojančios nepasiturintiems gyventojams minimalias lėšas prasimaitinti bei būtiniausioms komunalinėms paslaugoms apmokėti, sistema.

Šiuo metu Lietuvoje mokamas piniginės socialinės paramos išmokas ir pašalpas bei išlaidas joms galima matyti 2 lentelėje. Didžiausią išlaidų dalį sudaro išmokos vaikus auginančioms šeimoms ir piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams. Išlaidos šiose dviejose kategorijose per 2009-2010 metus žymiai pakito. Išmokos šeimoms auginančioms vaikus labiausiai mažėjo dėl panaudotų lėšų išmokoms vaikui sumažėjimo. Piniginei socialinei paramai nepasiturintiems gyventojams 2010 m. buvo išleista daugiau, nes didėjo išlaidos socialinei pašalpai ir šildymo bei vandens išlaidų kompensacijoms.

2 lentelė. Piniginės socialinės paramos išlaidos 2009 – 2010 m. (mln. Lt)

Piniginė socialinė parama*	Išlaidos 2009 m.	Išlaidos 2010 m.
1. IŠMOKOS ŠEIMOMS AUGINANČIOMS VAIKUS	601,19	260,94
Vienkartinė išmoka vaikui	47,09	48,71
Vienkartinė išmoka nėščiai moteriai	1,72	2,14
Išmoka vaikui	469,23	127,29
Išmoka privalomosios tarnybos kario vaikui	0,00	127,29
Globos (rūpybos) išmoka	68,20	69,01
Vienkartinė išmoka įsikurti	14,95	13,79
2. PINIGINĖ SOCIALINĖ PARAMA NEPASITURINTIEMS GYVENTOJAMS	282,41	642,39
Socialinė pašalpa	190,66	510,59
Šildymo išlaidų ir išlaidų vandeniui kompensacijos, iš jų:	79,06	116,51
Už išlaidas būstui šildyti (šilumą tiekiant centralizuotai)	53,32	79,68
Už išlaidas būstui šildyti (kt. energijos ir kuro rūšimis)	12,45	18,88
Išlaidų už šaltą vandenį ir nuotėkas kompensacijos	1,24	2,43
Išlaidų už karštą vandenį kompensacijos	12,05	15,52
Kredito, paimto daugiabučiam namui atnaujinti (modernizuoti), ir palūkanų apmokėjimas už asmenis, turinčius teisę į būsto šildymo išlaidų kompensaciją	0,04	1,17
Suteikta piniginė socialinė parama savivaldybės administracijos sprendimu (iki 2 procentų socialinei pašalpai ir kompensacijos skirtų lėšų)	2,62	4,28
Suteikta piniginė socialinė parama iš savivaldybės biudžeto (socialinė pašalpa, būsto šildymo išlaidų ir išlaidų vandeniui kompensacijos, vienkartinė pašalpa socialiai remtiniams asmenims, kitos pašalpos)	10,04	9,84
3. Parama nepriklausomybės gynėjams, nukentėjusiems nuo 1991 m. sausio 11-13 d. ir po to vykdytos SSRS agresijos, bei jų šeimoms	0,4	0,5
4. SOCIALINĖ PARAMA MOKINIAMS	118,30	114,10
Mokinių nemokamas maitinimas	97,40	91,10
Mokinių aprūpinimas mokinio reikmenimis	20,90	23,00
5. LAIDOJIMO PAŠALPA	43,34	43,38
Iš viso išlaidų piniginei socialinei paramai (1+2+3+4+5)	1045,64	1188,58

* sudaryta pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenis

G. Navaitis (2007) 2006-2007 m. ištyręs požiūrį į valstybės paramos šeimai veiksmingumą nustatė, kad gauti tyrimo duomenys rodo tikėjimą aukštu valstybės teikiamos paramos šeimai veiksmingumu, požiūrį, kad tokia parama gali pakeisti tiek atskiros šeimos gyvenimą, tiek turėti įtakos demografiniams procesams. Tyrimas taip pat parodė, kad labiausiai pageidaujamas paramos būdas – piniginė parama.

R. Lazutka ir kiti autoriai (2008) analizavo socialinės paramos sistemą įvertindami 1998 ir 2005 m. namų ūkių biudžetų tyrimų duomenis pagal socialinės paramos rodiklius ir padarė išvadas, kad skirtingai nuo paplitusios nuomonės, socialinės pašalpos gavėjų šeimos nėra gausios (šeimos narių skaičiaus vidurkis – 2,8 asmens), tačiau pašalpos gavėjai buvo beveik tie patys kelerius metus, jų kontingentas nedaug keitėsi. Atsižvelgdami į tyrimo rezultatus autoriai siūlo didinti paramą, nes

socialinės pašalpos nepakanka minimaliems poreikiams tenkinti, tačiau taip pat teigia, kad darbingų asmenų skurdą galima sumažinti suteikus jiems daugiau galimybių įsidarbinti, sustiprinus pasirengimą ir nusiteikimą dirbti. Tam tinkama priemonė būtų būsto nuomininkų šeimų rėmimas, jų mobilumo darbo rinkoje didinimas.

Dalis minėtų mokslininkų rekomendacijų įgyvendinta 2011 m. gruodžio 1 d. Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymu (2003; 2011). Remiantis pakeistu teisės aktu, teisę į kompensacijas turės būstą nuomojantys asmenys, pirmam šeimos nariui ir vienam gyvenančiam žmogui parama padidės, taip pat bus skatinamas įsidarbinimas – skiriama papildoma socialinė pašalpa įsidarbinus ilgalaikiams bedarbiams. Siekiant sumažinti galimybės piktnaudžiauti pinigine socialine parama, siūloma palaipsniui proporcingai mažinti socialinę pašalpą darbingo amžiaus darbingiems, bet nedirbantiems asmenims. Tokiu būdu žmonės būtų skatinami aktyviai ieškoti darbo, dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse, visuomenei naudingoje veikloje, o nesitenkinti ilgalaikę socialinę paramą.

Socialinių paslaugų organizavimas Lietuvoje reglamentuojamas nuo 1996 metų (Lietuvos respublikos socialinių paslaugų įstatymas 1996). 2006 metais priimtas naujas Lietuvos Respublikos *Socialinių paslaugų įstatymas*, kuris apibrėžia socialinių paslaugų sampratą, tikslus ir rūšis, reglamentuoja socialinių paslaugų valdymą, skyrimą ir teikimą, socialinės globos įstaigų licencijavimą, finansavimą, mokėjimą už socialines paslaugas bei ginčų, susijusių su socialinėmis paslaugomis, nagrinėjimą. Šiame dokumente socialinės paslaugos apibrėžiamos kaip paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimomis) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Socialinių paslaugų tikslas – sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Šios paslaugos teikiamos siekiant užkirsti kelią asmens, šeimos, bendruomenės socialinėms problemoms kilti, taip pat visuomenės socialiniam saugumui užtikrinti.

Socialiniame pranešime (2000) pažymima, kad vykstant sparčiai socialinių paslaugų plėtrai ir atsiradus didelei socialinių paslaugų įvairovei savivaldybėse, tapo svarbu apibrėžti ir susisteminti atskiras paslaugų rūšis ir įstaigų tipus. Tuo tikslu buvo parengtas Socialinių paslaugų katalogas (2000), kuriame apibrėžiamas pagrindinis socialinių paslaugų tikslas, detalizuojami socialinių paslaugų teikimo atvejai ir principai, socialinių paslaugų gavėjai bei teikėjai, naujos socialinių paslaugų organizavimo formos bei metodai, paslaugų gavimo tvarka.

Socialinių paslaugų kataloge (2000) pateikiama bendrųjų ir specialiųjų paslaugų

klasifikacija, naujos bendrųjų paslaugų rūšys bei įteisinami nauji socialinių paslaugų įstaigų tipai. Šiame dokumente konkretinamos ir detalizuojamos kitos bendrosios paslaugos: maitinimo organizavimas, karšto maisto pristatymas, aprūpinimas būtiniausiais daiktais (drabužiais, avalyne), asmens higienos paslaugos, transporto paslaugos, vertimo į ženklų kalbą paslaugos, aprūpinimas kompensacine technika, būsto ir aplinkos pritaikymo paslaugos. Taip pat reglamentuojama stacionarių ir nestacionarių globos įstaigų paskirtis, įstaigų tipai, pagrindinės šiose įstaigose teikiamų paslaugų grupės bei rūšys, pagrindinės atskirų įstaigų personalo profesinės grupės ir pan. Pateiktoje socialinių paslaugų klasifikacijoje išskiriami nauji mišrių socialinių paslaugų įstaigų tipai, akcentuojama, kad socialinės paslaugos yra teikiamos ir kitose srityse – asmens sveikatos priežiūros, švietimo ir ugdymo, laisvės atėmimo vietų ir pan.

Stengiantis sumažinti socialinių paslaugų efektyvumą ribojančių veiksnių įtaką, nuo 2002 m. pradžios pradėta vykdyti socialinių paslaugų teikimo reforma. Jos tikslas buvo sudaryti teises, administracines ir finansines galimybes numatyti, organizuoti ir teikti socialines paslaugas stokojantiems asmenims (Socialinis pranešimas 2003).

Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymą (2004), kuris įsigaliojo nuo 2005 m. liepos 1 d. Šio įstatymo pagrindinis tikslas – garantuoti neįgaliųjų lygias teises ir galimybes visuomenėje nustatyti neįgaliųjų socialinės integracijos principus, apibrėžti socialinės integracijos sistemą ir jos prielaidas bei sąlygas, neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančias institucijas, neįgalumo lygio ir darbingumo lygio nustatymą, profesinės reabilitacijos paslaugų teikimą, specialiųjų poreikių nustatymo ir tenkinimo principus. Įstatymas įteisina naujas sąvokas bei terminus, vietoje senųjų sąvokų „invalidas“, „invalidumas“, įteisinamos naujos – „neįgalusis“, „neįgalumas“. Atsisakoma diskriminacinių nuostatų, kurios pabrėžia neįgalaus žmogaus išskirtinumą. Taip pat šiame įstatyme reglamentuojama svarbi neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos grandis – profesinė reabilitacija, kurios tikslas – ugdyti ar atkurti neįgaliųjų darbingumą ir didinti įsidarbinimo galimybes. Įstatyme profesinė reabilitacija apibrėžiama kaip asmens darbingumo, profesinės kompetencijos bei pajėgumo dalyvauti darbo rinkoje atkūrimas arba didinimas ugdymo, socialinio, psichologinio, reabilitacijos ir kitomis poveikio priemonėmis. Dokumente išskiriamos šios profesinės reabilitacijos paslaugos: profesinis orientavimas, konsultavimas, profesinių gebėjimų įvertinimas, atkūrimas arba naujų išugdymas, perkvalifikavimas.

L. Žalimienė ir R. Lazutka (2009) apibendrindami pokyčius socialinių paslaugų teikimo srityje nurodo, jog yra aiškiai matomas polinkis į decentralizaciją: tebeveikiant centralizuotai valdomoms socialinės globos įstaigoms, steigiamos nedidelės, vietos gyventojams skirtos savivaldybių įstaigos. Autoriai pažymi, kad išsiplėtė socialinės globos paslaugas teikiančių

nevyriausybinių organizacijų tinklas, bet vis dėlto Lietuvoje kol kas tebevyrauja valstybės ar savivaldybių įsteigtos biudžetinės ir viešosios socialinės globos paslaugų įstaigos. Socialinės globos paslaugas teikia ir nevyriausybinių organizacijos, tačiau pelno siekiančių įmonių tarp socialinės globos paslaugų teikėjų beveik nėra. Savivaldybės, atsakingos už socialinę globą, vis dar labiau linksta steigti socialinės globos įstaigas ir jas finansuoti, o ne pirkti paslaugas rinkoje.

Taip pat kalbant apie *šalpą daiktai*, svarbu paminėti, kad savivaldybės turi teisę įsipareigojimų nevykdančioms, socialinės rizikos šeimoms ar vieniems gyvenantiems asmenims piniginę socialinę paramą teikti nepinigine forma (perkant maisto produktus, organizuojant maitinimą, aprūpinant drabužiais ir kitomis prekėmis, kortelėmis, skirtomis pirkti maisto produktais ir kitais būdais), tikrinti gyvenimo sąlygas, turimą turtą ir užimtumą, surašyti buities tyrimo aktą, ir jo pagrindu priimti sprendimą dėl teisės į piniginę socialinę paramą (Socialinis pranešimas, 2009).

A. Bitinas ir kt. (2011) pažymi, kad iki 2009 m. pabaigos buvo nuolat tikslinamos socialinės paramos teikimo sąlygos, didinami paramos dydžiai, siekiant visoms vaikus auginančioms šeimoms užtikrinti finansinę valstybės paramą ir garantuoti socialinį saugumą didėjant infliacijos tempams, įgyvendinama bendra pajamų ir turto įvertinimo principu paremta piniginės socialinės paramos sistema, užtikrinanti nepasiturintiems minimalias lėšas prasimaitinti ir būtiniausioms komunalinėms paslaugoms apmokėti, siekiant suteikti paramą visiems nepasiturintiems gyventojams. Nuo 2010 m., ekonominės krizės laikotarpiu, kai kurių socialinės paramos išmokų, kurios iki šiol buvo teikiamos nepriklausomai nuo šeimos turimo turto ir pajamų, teikimas susietas su šeimos pajamomis.

Taigi, apibendrinant galima akcentuoti, kad laikantis socialinio solidarumo principo Lietuvoje buvo sukurta valstybinė socialinės paramos sistema, skirta tiems asmenims, kurie negali savarankiškai pasirūpinti savimi ir savo šeima. Pagrindinis paramos principas – papildyti žmogaus pajamas, kad jos nebūtų mažesnės už minimalias gyvenimo išlaidas. Didžioji dalis socialinės paramos lėšų skiriama piniginėms išmokoms remiant šeimas, auginančias vaikus, nepriklausomai nuo pajamų ir remiant tuos gyventojus ar šeimas, kurių pajamos nesiekia nustatytų valstybės remiamų pajamų dydžio. Kita socialinės paramos forma – socialinės paslaugos – teikiamos siekiant grąžinti žmogaus gebėjimą pasirūpinti savimi ir integruotis visuomenėje. Kai kuriais atvejais, asmenims nevykdančioms įsipareigojimų, parama gali būti teikiama ir ne pinigine forma.

2.2. Nevalstybinė (nevyriausybė) socialinė parama

Valstybė ir jos institucijos yra atsakingos už pinigines socialinės paramos organizavimą bei teikimą, tuo tarpu nevyriausybės organizacijos kartu su valstybės institucijomis teikia asmenims socialines paslaugas. Anot R. Grabliauskienės (2010), pagrindinė atsakomybė už socialinių paslaugų organizavimą tenka būtent savivaldybėms, o į socialinių paslaugų teikimą įtraukiami ir kiti socialinių paslaugų teikėjai – nevyriausybės organizacijos (toliau – NVO). Savivaldybė rūpinasi socialinės infrastruktūros plėtojimu bendruomenėje, savo biudžete numato lėšas socialinėms paslaugoms finansuoti, vertina asmenų poreikį socialinėms paslaugoms bei paskiria asmeniui atitinkamas paslaugas, kurios yra teikiamos ir nevyriausybinių organizacijų. M. Kiznis ir kt. (2005) autorių nuomone, tai yra labai naudinga, kadangi NVO teikiamų paslaugų kaina dažniausiai yra mažesnė, jų teikiamos paslaugos – įvairios, kokybiškos bei priimtinesnės paslaugos gavėjui nei atitinkamai pelno ar viešojo sektoriaus teikiamos paslaugos. Tokiu būdu užtikrinus galimybę NVO „užsidirbti“ dalyvaujant viešųjų paslaugų teikime, sumažėja poreikis jas tiesiog remti, be to, tai skatina NVO sektoriaus plėtrą ir partnerystę tarp NVO ir valstybinių/savivaldos institucijų.

Tačiau tuo tarpu kai valstybinės socialinės paramos organizatorius yra aiškiai suprantamas, nevalstybinės socialinės paramos teikėjus apibūdinti nėra paprasta, kadangi atlikta mokslinės literatūros analizė leidžia teigti, kad vienodos nevyriausybinių organizacijų sampratos nėra. Vartojamos skirtingos sąvokos: ne pelno, pelno nesiekiančios, nevyriausybines, nevalstybines, visuomenines, pilietines, savanoriškos, labdaringos, filantropinės, trečiojo sektoriaus, nepriklausomo sektoriaus organizacijos (Šimašius, 2003). Sąvokų ir terminų gausa ne palengvina NVO supratimą, o sukelia painiavą.

Tyrime „NVO teisinės bazės Lietuvoje problematika“ (2008), analizuojant nevalstybinių organizacijų sampratą nutarta, kad tiksliausia vartoti ekspertų rekomenduojamą terminą – nevyriausybės organizacijos – „tai nepriklausomi nuo valstybės ar savivaldybės institucijų ir pelno savo dalyviams neskirstantys privatūs juridiniai asmenys, kurie savo tikslų siekia pagal iš esmės nustatytą vidaus tvarką ir kurių nariais arba dalyviais tampama ne dėl įstatymų reikalavimų ar kitų esminių objektyvių aplinkybių“ (2008 : 21).

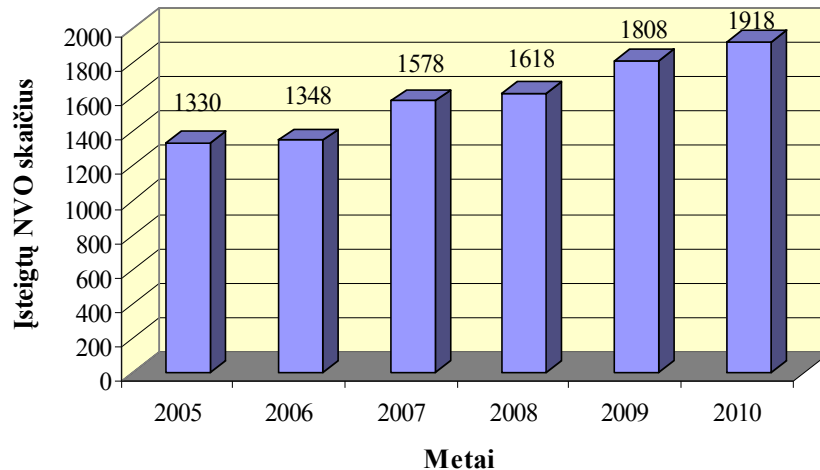
Pasaulio Bankas (1989) yra pasiūlęs apibrėžimą, kuriame pabrėžiama nevyriausybinių organizacijų humanitarinė veikla, altruistinis veiklos pobūdis: „*NVO – tai privačios organizacijos, kurių veikla siekia palengvinti kančią, atstovauti skurstančiųjų interesams, rūpintis aplinkos apsauga, teikti pagrindines socialines paslaugas, skatinti bendruomenės vystymąsi. Nevyriausybinių organizacijų veikla paprastai grindžiama moralinėmis vertybėmis, jos visiškai arba labai priklauso nuo labdaros ir savanoriškų paslaugų*“.

P. Willetts (2006) išskyrė esminius NVO požymius, padedančius išskirti nevyriausybinės organizacijas iš kitų. Autorius teigia, kad šios organizacijos neturi priklausyti nuo valstybės, negali būti steigiamos kaip politinės partijos, negali būti siekiančios pelno ar susijusios su nusikalstamomis grupėmis, t. y. neskatinanti smurto. E. Rimšaitės ir L. Žalimienės (2007 : 84) nuomone šiandien nevalstybinių organizacijų „veikla dažnai suprantama kaip viešojo sektoriaus ir rinkos paliktų spragų užpildymas“ teikiant socialinę paramą.

Nevyriausybinių organizacijų ėmė kurtis po Antrojo pasaulinio karo. Tai buvo tam tikros tarptautinės piliečių organizacijos, kurios veikė žmonių teisių, taikos, aplinkosaugos ir plėtros sferose (Lewis 2007). Dauguma šių organizacijų nebuvo naujos, pvz. Raudonasis kryžius, įkurtas XIX a., tačiau tuo metu įgijo naują statusą ir profilį ir imtos vadinti nevyriausybėmis organizacijomis. Kol nebuvo sukurtos valstybinės socialinių paslaugų sistemos ir valstybė nebuvo prisiėmusi atsakomybės už savo piliečių socialinių problemų sprendimą, būtent nevyriausybinių organizacijų įsteigtos ir išlaikomos įstaigos globojo benamius, beglobius vaikus, ligonius, neįgaliuosius, senus žmones (Rimšaitė, Žalimienė 2007).

Nevyriausybinio sektoriaus dalyvavimas Lietuvoje teikiant socialines paslaugas turi senas istorines tradicijas. Pirmąsias prieglaudas seniems žmonėms, ligoniams, pamestinukams ir našlaičiams steigė parapijos, vyskupijos, religinių ir pasaulietinių organizacijų („Carito“, Katalikų moterų draugijos, Vincento Pauliečio, Šv. Mikalojaus, Šv. Zitos, Žmogaus globos, Lietuvių moterų globos ir kt. draugijos) atstovai.

Ž. Kėrytė (2010) pažymi, kad atkūrus Lietuvos valstybingumą nepelno sektoriaus plėtra vėl suintensyvėjo nuo 1991 m., didžioji dauguma šiandieninių organizacijų įsteigtos šiuo laikotarpiu. Remiantis VĮ registrų centro duomenimis (pagal Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centrą 2011) 2009 metais Lietuvoje buvo įregistruotos 32476 nevyriausybinių organizacijos. Nevyriausybinio sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaitoje (2011) nagrinėjat naujai steigiamų NVO dinamiką buvo pastebėta, kad ji sparčiau didėjo nuo 2005 m. nepaisant nepalankių ekonominės krizės veiksmų 2009 – 2010 m. (2 pav.).

2 pav. Nevvyriausybines organizacijos Lietuvoje 2005-2010 m.

Šaltinis: sudaryta pagal Nevvyriausybiniu sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaitą (2011 : 16)

NVO veikla dažniausiai atskleidžiama analizuojant teisinio reglamentavimo, finansavimo, bendradarbiavimo su valstybiniu sektoriumi, infrastruktūros, savanorystės ar panašius aspektus (Galimybių studija 2010, NVO teisinės bazės Lietuvoje problematika 2008, Kėrytė 2010, Šimašius 2003, ir kt.). Visgi galima pastebėti, kad moksliniame lygmenyje NVO gana retai nagrinėjamos pagal atskiras veiklos sritis, todėl šių organizacijų veikla, teikiant socialines paslaugas, nėra išsamiai ištirta. Pažymėtina, kad socialinės apsaugos srityje dirbančių nevyriausybinių organizacijų vaidmenį ir veiklos pobūdžio pokyčius nagrinėjo L. Žalimienė ir E. Rimšaitė (2007).

Svarbu pabrėžti, kad pagal teisinį reglamentavimą „NVO gali būti laikomos asociacijos, labdaros paramos fondai, viešosios įstaigos. Kitos teisinės formos (namų savininkų bendrijos, sodininkų bendrijos, religinės bendruomenės ar bendrijos, profesinės sąjungos ar susivienijimai, prekybos, pramonės ir amatų rūmai, nuolatinės komercinio arbitražo institucijos, politinės partijos, politinės partijos organizacijos, Šaulių sąjunga, šeimynos) siaurąja prasme negali būti laikomos NVO“ (NVO teisinės bazės Lietuvoje problematika 2008 : 26). Galimybių studijoje „Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos nevyriausybinių organizacijų (NVO) subsidijų schemas“ (2010) teigiama, kad socialinėje srityje veikiančių NVO Lietuvoje yra bene daugiausia, palyginus su kitų sričių organizacijų skaičiumi. Socialinių NVO veikla skirta visoms visuomenės grupėms, pradedant vaikais, jaunimu ir baigiant pagyvenusiais žmonėmis. NVO gali operatyviau nei biudžetinės paslaugų įstaigos identifikuoti reikalingų paslaugų kiekį ir pobūdį, o

pasitelkusios visuomenės savanorius, verslo įmones, reikalingus specialistus bei ekspertus – teikti paslaugas atokiausiuose šalies kampeliuose.

Nevyriausybinių organizacijų veiklos sritys ir vykdomos funkcijos – labai plačios, kadangi jų veikla apima paslaugų teikimą, naujų iniciatyvų propagavimą įvairiose srityse. Bene didžiausią veiklos dalį nuo pat NVO ištakų sudaro veikla žmogaus teisių, kultūros ir švietimo ir socialinės apsaugos srityse. Anot V. Ilgiaus (1999), dauguma nevyriausybinių organizacijų atlieka vieną ar daugiau iš žemiau išvardytų funkcijų, tai:

- *Paslaugų teikimas.* Savo nariams arba klientams teikiamos tokios paslaugos, kaip socialinė rūpyba, sveikatos apsauga, apmokymai, informacinės paslaugos, konsultacijos bei parama.
- *Interesų atstovavimas arba aktyvus dalyvavimas visuomeniniuose reikaluose.* Čia priklauso organizacijos, kurios naudoja įvairias kampanijas, lobizmą ir kitus metodus, gindamos tam tikrą idėją ar kurios nors grupės interesus ir siekdamos pakeisti viešąją nuomonę ar politiką.
- *Savitarpio pagalba ar pagalba sau.* Organizacijos, dažniausiai suformuotos grupių asmenų, kurie turi bendrų interesų arba poreikių, siekiant suteikti savitarpio pagalbą, informaciją, paramą ir bendradarbiavimo galimybę.
- *Ištekliai ir koordinavimas.* Tai vadinamosios "tarpininkaujančios organizacijos", kurios koordinuoja viso sektoriaus arba konkrečioje srityje dirbančių organizacijų veiklą, teikia joms informaciją ir paramą. Tokios organizacijos atlieka svarbų vaidmenį, būdamos jungtimi tarp nevyriausybinių sektoriaus ir viešosios valdžios institucijų.

A. Fungas taip pat išskiria tris pagrindines NVO funkcijas demokratinėje visuomenėje: „interesų gynimas ir atstovavimas, piliečių socializacija bei pasipriešinimas ir galios kontrolė“ (pgl. Kėrytė 2010 : 74). Siekdamos įgyvendinti šias funkcijas, daugelis NVO, kaip teigia V. Ilgius (1999), palaiko solidarumo su socialiai jautriomis gyventojų grupėmis – ligoniais ir neįgaliaisiais, vargšais ir atstumtaisiais, pagyvenusiais ir jaunimu – dvasia, vienija tuos, kurie turi darbą, ir bedarbius, vyrus ir moteris, skirtingas kartas, turtingesnius ir skurdžius.

L. Žalimienė ir E. Rimšaitė (2007) išskyrė keletą aspektų, kurie atskleidžia pagrindines priežastis, kodėl NVO pripažįstamos kaip labiau tinkamos socialinių paslaugų teikėjos daugeliui socialinių grupių:

- Socialinių paslaugų sritis yra problematiška ir sudėtinga, o NVO yra lanksčios ir geba laiku reaguoti į poreikius.
- Socialinių paslaugų teikimas vadovaujasi tomis pačiomis vertybėmis, kurios yra svarbios NVO sektoriui: lygybė, savipagalba, dalyvavimas ir pan. Jos yra daug svarbesnės ir universalesnės negu privataus sektoriaus varomoji jėga – pelno siekimas arba viešojo sektoriaus motyvas užsitikrinti politinės valdžios tęstinumą. Todėl NVO balsas visuomenėje geriau išgirstamas.

- Socialinių paslaugų teikimas, rūpinimasis nelaimių, negalių ištiktaisiais yra ta veiklos sritis, kuri noriai remiama, į ją mieliai įsitraukia savanoriai.

- NVO kuriasi ir veikia skatinamos iniciatyvos „iš apačios“, iš arti mato socialines problemas, jų priežastis ir galimus sprendimo būdus.

Šios autorės (2007) taip pat teigia, kad NVO vykdo veiklą šiomis pagrindinėmis veiklos kryptis: valdo bei plėtoja infrastruktūrą, remia inovacijas, įgyvendina pilotinius projektus, skatina komunikaciją, teikia techninę paramą bei mokymus, tiria, stebi bei vertina vykdomą veiklą, atstovauja neturtingųjų interesams.

Itin svarbus veiksnys, padedantis plėtoti NVO veiklą – savanorystė. Įstatymiškai Lietuvoje savanoriška veikla yra apibrėžta 2011 metais LR Savanoriškos veiklos įstatyme (2011) kaip savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu. Lietuvoje atlikti tyrimai apie savanorystę labiau orientuoti į gyventojų požiūrį, tačiau visgi jie atskleidžia piliečių dalyvavimo savanoriškoje veikloje aktyvumą. Lietuvos gyventojų apklausa² (2009) atskleidė, kad tik penktadaliui apklaustųjų priimtina savanorystė rengiamose akcijose ar projektuose; 13 proc. – dalyvavimas jau įsteigtos NVO veikloje; 10 proc. – materialinė parama nevyriausybinei organizacijai ar vykdomam projektui. Tik 3 proc. apklaustųjų nurodė, kad patys norėtų įsteigti NVO. Taip pat tyrimas parodė, kad 15-74 m. gyventojams priimtinausia dalyvavimo forma yra 2 proc. savo pajamų mokesčio paskyrimas nevyriausybiniams organizacijoms (38 proc.), kitaip tariant, neaktyvi dalyvavimo forma.

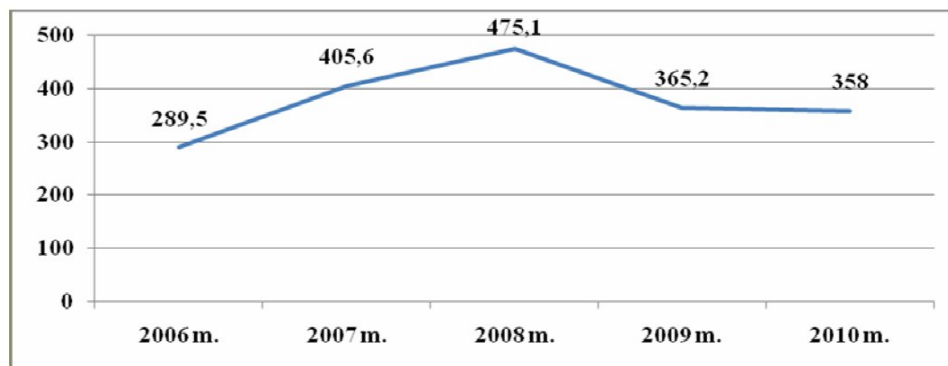
Panašius rezultatus atskleidė visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ 2010 m. atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa „Dalyvavimas savanoriškoje veikloje ir NVO veiklos vertinimas“. Nustatyta, kad 20 proc. apklaustųjų dalyvauja savanoriškoje veikloje. Tai dažniau jaunimas – 28 proc., turintys aukštąjį išsilavinimą specialistai – 31 proc. Taip pat tiriant visuomeninio pasyvumo priežastis paaiškėjo, kad gyventojai nedalyvauja visuomeninėje veikloje dažniausiai dėl to, kad niekas nepasiūlė (24 proc.) arba dėl to, kad neturi tam laiko (20 proc.). Po 13 proc. respondentų nurodė, kad nemato tame prasmės, tikslo; nežino, kur kreiptis, nuo ko pradėti; negali sau leisti dirbti be atlyginimo, jiems tai neįdomu. 11 proc. apklaustųjų nurodė, kad jiems nekelia pasitikėjimo nė viena nevyriausybinių organizacija; 10 proc. – jog neturi tam sugebėjimų, 6 proc. – neranda bendraminčių.

Nevyriausybinių sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaitoje (2011) teigiama, kad gana nedidelį savanorių aktyvumą Lietuvoje lemia savanorystės tradicijų stoka.

² Lietuvos gyventojų požiūris į nevyriausybines organizacijas. Pilietinės nuostatos. Pasyvumo priežastys. (2009) . Internetinė prieiga: http://www.nisc.lt/lt/files/main/LTD_sociloginis_tyrimas.pdf, [žiūrėta 2011-08-23].

Nagrinėdami mažo savanorių aktyvumo priežastis R. Žiliukaitė ir kt. (pgl. Kėrytė, 2010) iš esmės sutinka su šiuo teiginiu ir pažymi, kad nors šiaip Lietuvos visuomenė nėra abejinga savo šalies likimui, tačiau pilietinė visuomenė Lietuvoje atsidūrusi tarsi užburtame rate, kenčia nuo bejėgiškumo sindromo, nes lietuviai netiki, kad kolektyviniais veiksmais galima ką nors pakeisti, tačiau taip teigdami jie nesiremia realia dalyvavimo pilietinėje veikloje patirtimi. Taigi žmonės, netikėdami savo jėgomis, nesiima jokios pilietinės veiklos, tad neturi galimybių patirti savo, kaip piliečių, galią ir pakeisti savo nuostatų.

Mokslinėje literatūroje nagrinėjant NVO veiklos ypatybes galima pastebėti, kad labai daug dėmesio yra skiriama NVO finansinės padėties analizei, kadangi be reikiamų lėšų neįmanoma užtikrinti kokybiško paslaugų teikimo (Nevyriausybinių sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaita (2011), Galimybių studija (2010), Ilgius (1999), ir kt.). Finansavimo stoka – vienas didžiausių nevyriausybinių sektoriaus sunkumų teikiant socialinę paramą. Galimybių studijoje (2010 : 53) teigiama, kad pagrindinė problema, su kuria susiduria NVO, siekdamos pritraukti lėšų bei vykdyti veiklos plėtrą, yra teisinė bazė, o antrasis pagal svarbą neigiamą NVO veiklos galimybėms turintis veiksnys yra NVO nepalanki viešoji nuomonė bei silpnos pilietinės visuomenės tradicijos: neišplėtotą savanorystę ir labdaros bei paramos teikimas“.

3 pav. Lietuvos NVO gaunamų lėšų dinamika 2006 – 2010 m., mln. Lt

Šaltinis: Nevyriausybinių sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaita (2011 : 23)

2008 – 2010 metais Lietuvos NVO gaunamų lėšos mažėjo (3 pav.). Nevyriausybinių sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaitoje (2011) teigiama, kad šį mažėjimą apsprendė

bendros nacionalinės ekonomikos raidos ypatumai susiję su gyventojų perkamosios galios mažėjimu, pasikeitusia verslo įmonių ir valstybės bei savivaldybių labdaros bei programinio finansavimo politika, viešųjų pirkimų apimtimis.

Galimybių studijoje (2010) nurodoma, kad daugiau negu pusę (55 proc.) NVO pajamų 2003 m. sudarė viešasis finansavimas (projektinis finansavimas, valstybės ir savivaldybių lėšos), o filantropijos pagrindu gautos lėšos sudarė apie 24 proc. NVO lėšų (vietinių ir tarptautinių fondų parama bei privačių rėmėjų indėlis). Analizuojant NVO institucinius gebėjimus (Galimybių studija 2010) nustatyta, jog NVO sektoriui Lietuvoje labiausiai trūksta gebėjimų pritraukti lėšas veiklai vykdyti ir jai plėtoti. NVO finansų stygius sąlygoja silpnus organizacijų institucinius gebėjimus. Su silpnais instituciniais gebėjimais, susijusios šios problemos: nesugebėjimas pritraukti ir išlaikyti kvalifikuotų darbuotojų, samdyti buhalterio ar pirkti jo paslaugų, reikalingų organizacijai savanorių trūkumas, veiklos idėjų ir informacijos apie jas trūkumas, organizacijos strategijos neturėjimas, silpni viešieji ryšiai, mažas kompiuterizacijos lygis, patalpų neturėjimas, darbuotojų vadybos įgūdžių trūkumas, organizacijos valdymo organų neveiklumas, silpni ryšiai su vietinėmis bei tarptautinėmis NVO.

Svarbu paminėti, kokios pelno mokesčio lengvatos paramos teikėjams, teikiantiems paramą, taikomos pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą (1993, 2010). PVM neskaičiuojamas, jeigu PVM mokėtojas perdavė paramą paramos gavėjui jo vykdomai visuomenei naudingai veiklai, o perduotą kaip parama prekių apmokestinamoji vertė neviršija 500 litų per PVM mokėtojo mokestinį laikotarpį. Taip pat importo PVM neapmokestinamos nekomerciniais tikslais Lietuvos Respublikos importuojamos paramos siuntą sudarančios prekės. Lietuvoje paramos gavėjo statusą turinčios organizacijos gali gauti iki 2 proc. pajamų mokesčio sumos gyventojo prašymu. Be to, Lietuvoje NVO gali būti suteikta valstybės ir savivaldybių turto panauda, t.y. valstybės ir savivaldybių turtas gali būti perduotas neatlygintinai valdyti ir naudotis panaudos pagrindais. Taip pat yra nustatyta, kad pelno nesiekiančių vienetų ūkinės komercinės veiklos pajamos nepriskiriamos iš veiklos, vykdomos tenkinant viešuosius interesus, gautos pajamos, kurios skiriamos tokiai veiklai finansuoti (pavyzdžiui, subsidijos projektams, pajamos iš narystės mokesčių). Dar viena lengvata – pelno nesiekiančių vienetų vykdomų renginių, susijusių su visuomenei naudingų tikslų įgyvendinimu, dalyvių gautos piniginės kompensacijos gyventojų pajamų mokesčiu neapmokestinamos. NVO teisės instituto 2009 m. atlikta analizė „Viešosios naudos statusas: užsienio praktika ir galimybės Lietuvoje“ parodė, kad Lietuvoje lengvatų sistema paramos gavėjams yra išplėtotą ir atitinka kitų Europos valstybių praktiką. Mokestinės lengvatos yra prieinamos daugeliui NVO, tačiau tai sukelia sunkumų kontroliuoti jų tikslingą panaudojimą. Iš kitos pusės nemaža paramos dalis skiriama biudžetinėms įstaigoms.

Apibendrinant reikėtų pabrėžti, kad nevyriausybinių organizacijų veikla užima svarbią vietą Lietuvos socialinės paramos sistemoje. Teikdamos savivaldybių organizuojamas socialines paslaugas NVO turi daugiau galimybių greičiau išvelgti visuomenės problemas bei operatyviau pasiūlyti jų sprendimo variantus užtikrindamos įvairesnes socialines paslaugas ir mažesnes jų kainas. Nors itin svarbų vaidmenį nevyriausybinesse organizacijose atlieka savanoriai bei neatlygintina jų veikla ir teisiniu požiūriu yra numatyta nemažai įvairių finansavimo galimybių, visgi NVO labai dažnai susiduria su lėšų veiklos vykdymui stoka.

3. TYRIMO METODIKA

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo objektas – socialinės paramos organizavimas.

Tyrimo tikslas – ištirti internetinės svetainės kaip socialinės paramos organizavimo formos veiklą.

Tyrimui pasirinktas anketinės apklausos metodas ir sudarytas klausimynas (1 priedas). Jį sudaro 22 klausimai (21 uždaras ir 1 atviras klausimas), skirti išsiaiškinti koku būdu vyksta paramos organizavimas, kaip įvairūs daiktai pasiekia stokojančiuosius asmenis visoje Lietuvoje. Įvertinti, kaip efektyviai veikia tinklo Pagalbadaiktais.lt savanorių vykdoma veikla.

Anketinė apklausa buvo atliekama internetinėje erdvėje (viešų apklausų portale - www.publika.lt).

Elektroninėje anketoje, trumpai pristatytas darbo tikslas, nurodyta, jog anketa yra anonimiška, konfidenciali ir surinkti tyrimo duomenys bus panaudoti rašant mokslinį darbą.

Tyrimo organizavimas:

Anketa išsiunčiama įvairaus amžiaus bei skirtingų Lietuvos miestų respondentams, kuriems buvo taikomas pagrindinis kriterijus, kad asmuo, pildantis anketa, privalo būti Pagalbadaiktais.lt tinklo savanoris.

Tyrimas vyko 2012.03.08 – 2012.03.23. Per šešiolika kalendorinių dienų, į anketos klausimus pilnai atsakė 76 respondentai.

3.2. Duomenys apie respondentus

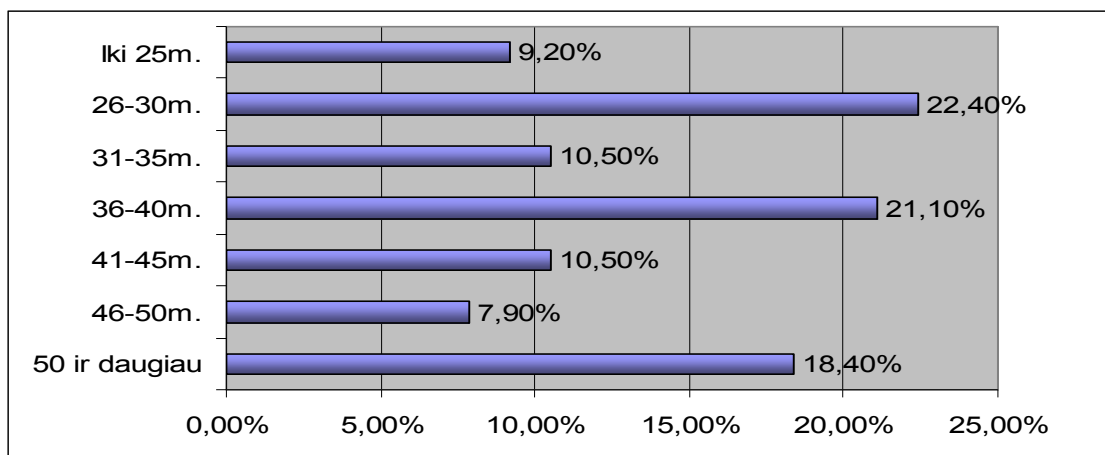
Tyrimė dalyvavo 76 respondentai.

Nustatyta, kad dauguma tyrimė dalyvavusių respondentų yra moterys (88,2 proc.) ir tik 11.8 proc. vyrų (1 lentelė).

3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

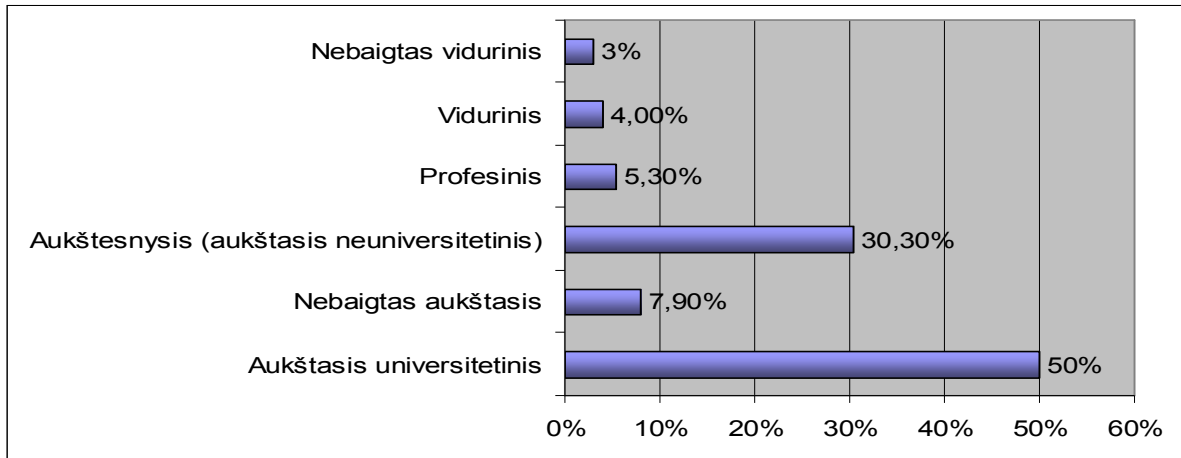
<i>Lytis</i>	<i>Respondentų skaičius</i>
♀ Moteris	67 (88,2%)
♂ Vyras	9 (11.8%)

Tokį rezultatą galėjo lemti, tai, kad socialinio darbo srityje aktyviau dalyvauja moterys negu vyrai.

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

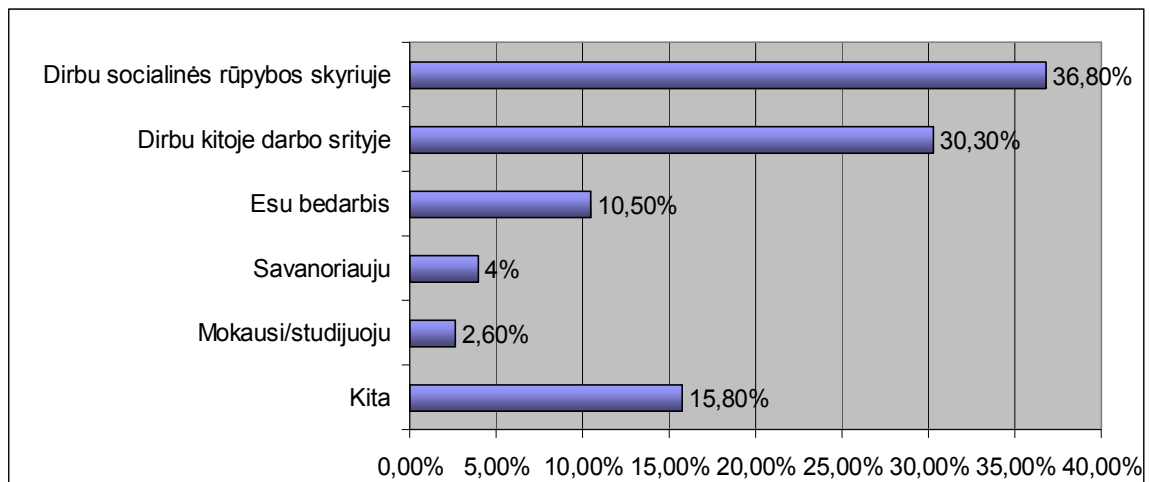
Nustatyta (4 pav.), kad didžioji dalis respondentų yra jauni žmonės iki 40 metų amžiaus. Iš jų - 22,4 proc. yra 26 – 30 metų amžiaus, 21,1 proc. 36- 40 amžiaus. Beveik penktadalis (18,4 proc.) apklaustųjų amžius siekia 50 metų ir daugiau. Tyrimė dalyvavo po dešimtadalį respondentų iš dviejų amžiaus grupių: 31 – 35 ir 41 – 45 metų. 9,2 proc. apklaustųjų yra iki 25 metų amžiaus. Taip pat tyrimė dalyvavo 7,9 proc. respondentų 46-50 metų amžiaus.

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Pusė tyrime dalyvavusiųjų respondentų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą (5 pav.), mažesnė dalis 30,3 proc. turi aukštesnįjį (aukštąjį neuniversitetinį). Tyrimo dalyvių tarpe yra turinčių nebaigtą aukštąjį (7,9 proc.), profesinį (5,3 proc.), vidurinį (4 proc.) ir nebaigtą vidurinį (3 proc.) išsilavinimą.

Taigi, Pagalbadaiktais.lt tinklo veikloje dalyvauja pakankamai išsilavinę savanoriai.

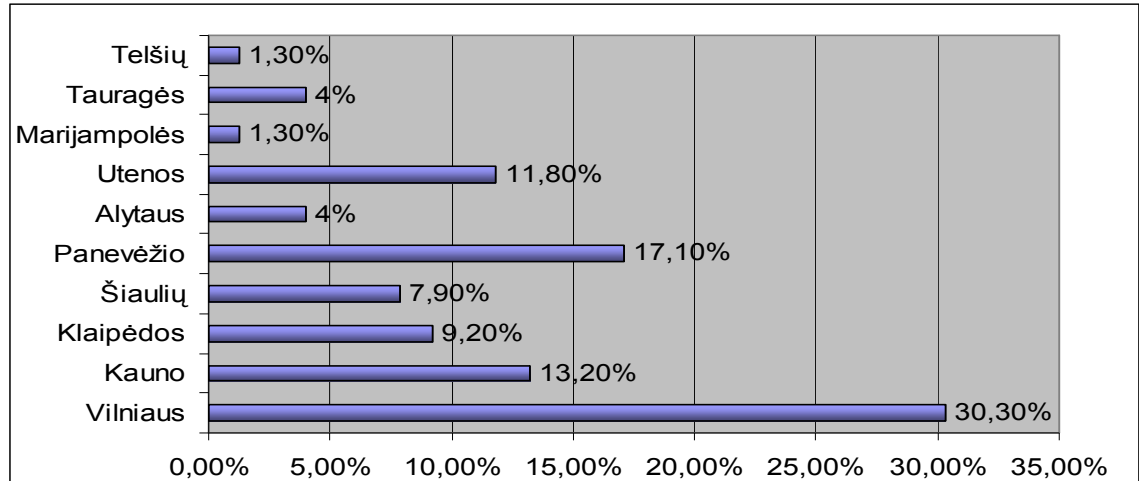

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinę jų veiklą

Apie trečdalis (36,8 proc.) respondentų dirba socialinės rūpybos srityje (6 pav.). Kitoje darbo srityje dirba 30,3 proc. Dešimtadalis respondentų atsakė, kad šiuo metu yra bedarbiai 10,5 proc., kiti – savanoriauja 4 proc. arba mokosi/studijuoja 2,6 proc.

15,8 proc. apklaustųjų nurodė, kad užsiima kita veikla: „esu projektų vadovė užsienio rinkai“; „slaugau neįgalų vaiką“. Arba yra *motinystės atostogose, pensininkai ar neįgalūs asmenys*.

Išanalizavus tyrimo atsakymus, paaiškėjo, jog pasitaikė nemažai atvejų, kai buvo įvardinta konkreti veikla, kuri apibendrintai priklauso socialinės rūpybos sričiai.

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal regionus

Tyrimo respondentai dalyvavo iš dešimties Lietuvos regionų. Nustatyta (7 pav.), kad daugiausia nurodė savo veiklą vykdančys Vilniaus regione. Mažesnę dalis atsakiusiųjų veiklą vykdo Panevėžio 17,1 proc., Kauno 13,2 proc., Utenos 11,8 proc., Klaipėdos 9,2 proc., Šiaulių 7,9 proc. regiono tinkle. Apie 4 proc. savanorių buvo iš Alytaus ir Tauragės regionų. Mažiausiai – po vieną atsakiusįjį buvo iš Marijampolės 1,3 proc. ir Telšių regionų 1,3 proc.

Tyrimo aktyviausiai dalyvavo Vilniaus rajono savanoriai. Remiantis pagalbadaiktais.lt svetainės duomenimis taip gali būti todėl, kad daugiausiai savanorių yra Vilniaus regione.

3.3. Tyrimo rezultatų analizė

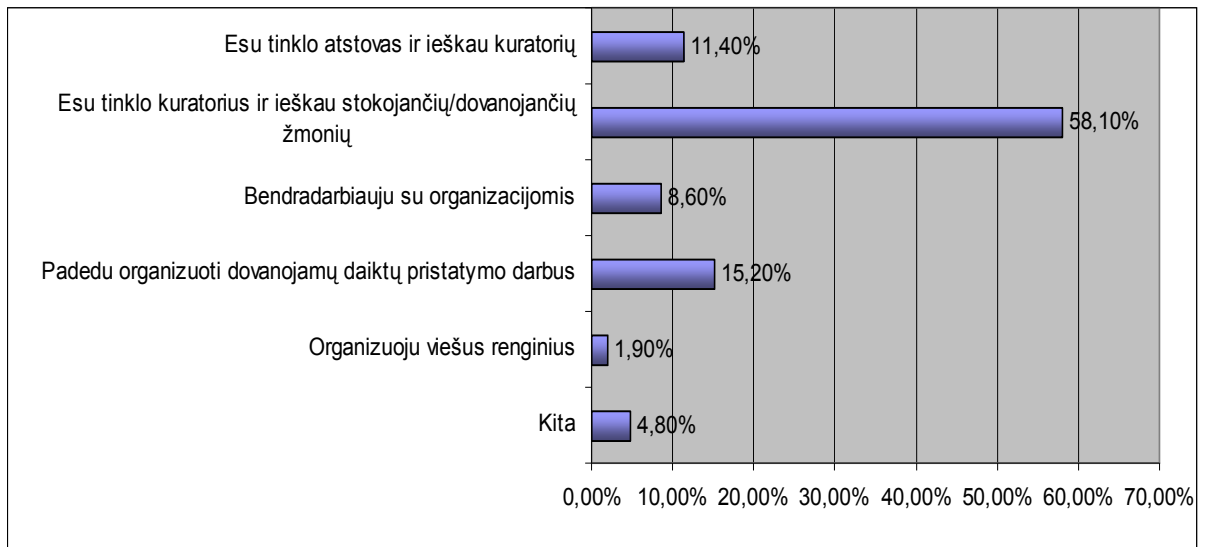
Tyrimu siekta iširti internetinės svetainės - Pagalbadaiktais.lt kaip socialinės paramos organizavimo formos veiklą.

Labdaros ir paramos fondo „Pilietinės atsakomybės fondas“ ir VšĮ „Geros valios projektai“ bendromis pastangomis sukurtas daiktų dovanojimo stokojantiems portalas – socialinis gėrio tinklas. Pagalbadaiktais.lt - visiems Lietuvos žmonėms atviras tinklas. Jis jungia galinčius suteikti paramą daiktais ar paslaugomis ir tuos, kuriems ši parama reikalinga.

Nuo portalo veiklos pradžios padovanoti 1715 daiktų

Registruotų stokojančiųjų skaičius 726.

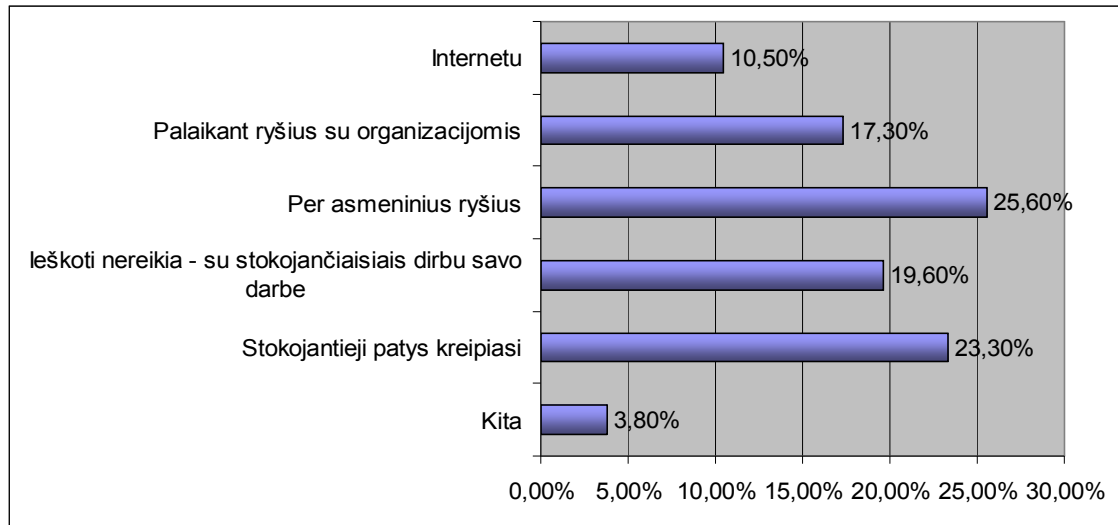
Registruotų poreikių skaičius 1728 (www.pagalbadaiktais.lt)

8 pav. Pagalbadaiktais.lt tinklo savanorių vykdomos veiklos

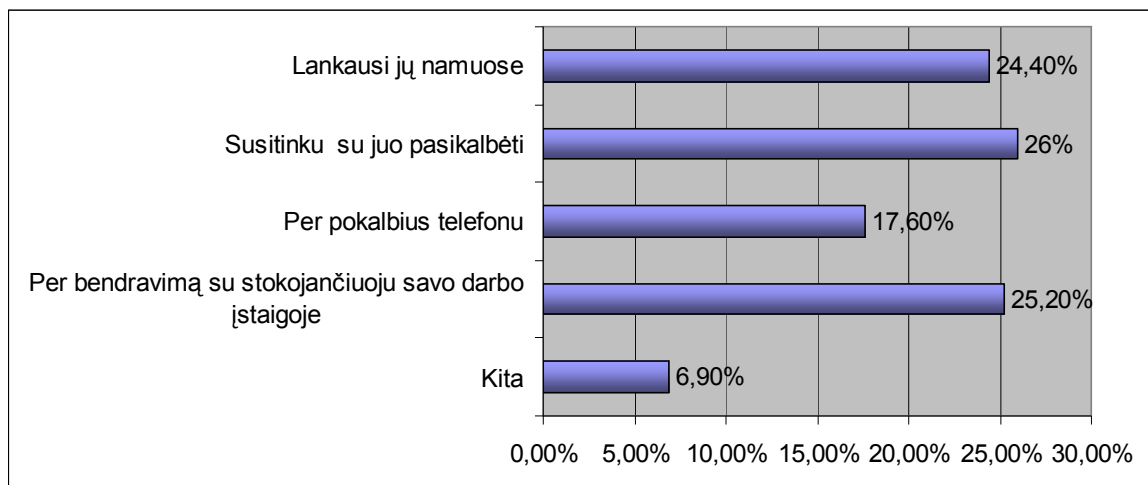
Tyrimu nustatyta (8 pav.), kad daugiausia tinkle dalyvaujančių savanorių yra kuratoriai 58,1 proc., kurie ieško stokojančiųjų/dovanojančiųjų žmonių dešimtyje šalies regionų. Mažesnę dalis savanorių 15,2 proc. padeda organizuoti dovanojamų daiktų pristatymo darbus. Apie 11,4 proc. atsakė, kad yra tinklo atstovai, kurie ieško kuratorių visoje Lietuvoje.

Mažesnę dalis atsakiusiųjų 8,6 proc. bendradarbiauja su organizacijomis, kurios gali prisidėti prie Pagalbadaiktais.lt projekto veiklos. Apie 4,8 proc. pažymėjo, kad vykdo kitokią veiklą, pvz. dalyvauja „Caritas“ veikloje. Ir tik 1,9 proc. padeda organizuoti viešus renginius ir akcijas tinklo veikloje. Iš visų atsakiusiųjų buvo ir tokių aktyvių savanorių, kurie yra tinklo kuratoriai, rūpinasi stokojančiais bei klausimais, susijusiais su tinklo veiklos gerinimu.

9 pav. Pagrindiniai stokojančiųjų atradimo būdai

Respondentų buvo klausiama, koku būdu dažniausiai atranda stokojančiuosius. Tyrimo rezultatai (9 pav.) rodo, kad didžioji dalis respondentų (25,6 proc.) stokojančiuosius suranda per asmeninius ryšius. Taip pat stokojantieji patys susiranda tinklo savanorius (23,3 proc.) arba tai yra pastovūs klientai, su kuriais apklaustieji jau dirba (19,6 proc.). Apie 17,3 proc. respondentų suranda stokojančiuosius palaikant ryšius su įvairiomis organizacijomis. Daugiau kaip dešimtadalis atsakiusių 10,5 proc. teigė, kad suranda šiuolaikinių priemonių pagalba - internetu. 3,8 proc. nurodė, kad informaciją apie stokojančiuosius suranda kitais būdais: *“plačiai bendrauju su įvairių socialinių sluoksnių žmonėmis”*; *„apie stokojančiuosius praneša visai svetimi žmonėmis arba patys susiranda tinklo savanorius”*, *„surandame per bažnyčią”*.

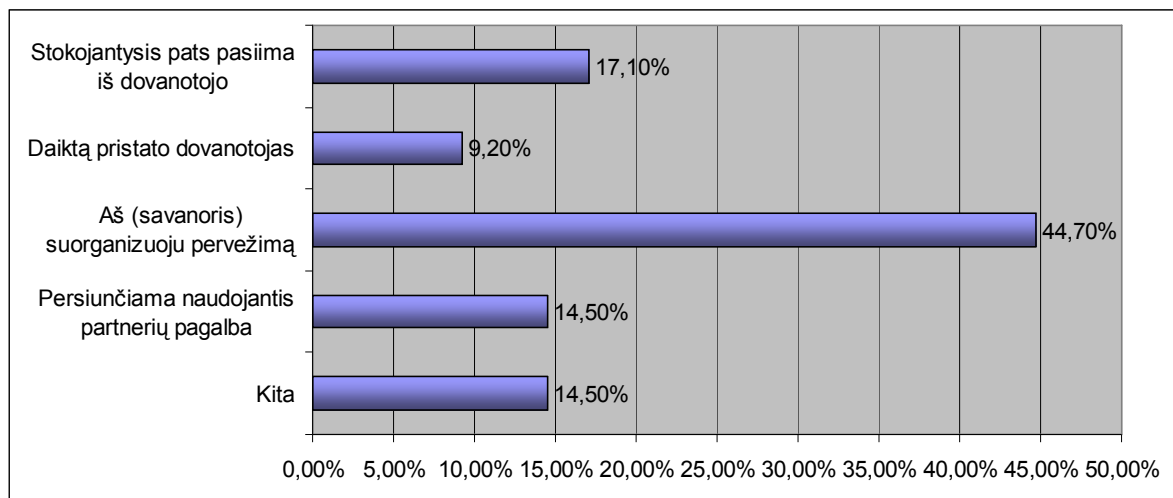

10 pav. Stokojančiųjų atrankos būdai

Remiantis Pagalbadaiktais.lt svetainės duomenimis, šiuo metu yra užregistruota 726 stokojantys asmenys, todėl buvo siekiama išsiaiškinti, koku būdu tinklo savanoriai vykdo jų atranką. (10 pav.).

Nustatyta, kad su stokojančiais pagalbos tinklo savanoriai susitinka atskiram pokalbiui (26 proc.). Atranka vykdoma bendraujant su stokojančiuoju savo darbo įstaigoje (25,2 proc.), lankantis stokojančiųjų namuose (24,4 proc.),

17,6 proc. atsakiusių nurodė, kad stokojančiuosius atranka per pokalbius telefonu. Taip pat nurodomi (6,9 proc.) ir kiti atrankos būdai: „*rekomenduoja klebonas*“, „*socialinė darbuotoja praneša man apie stokojančiuosius bei reikalingą daiktų sąrašą*“.

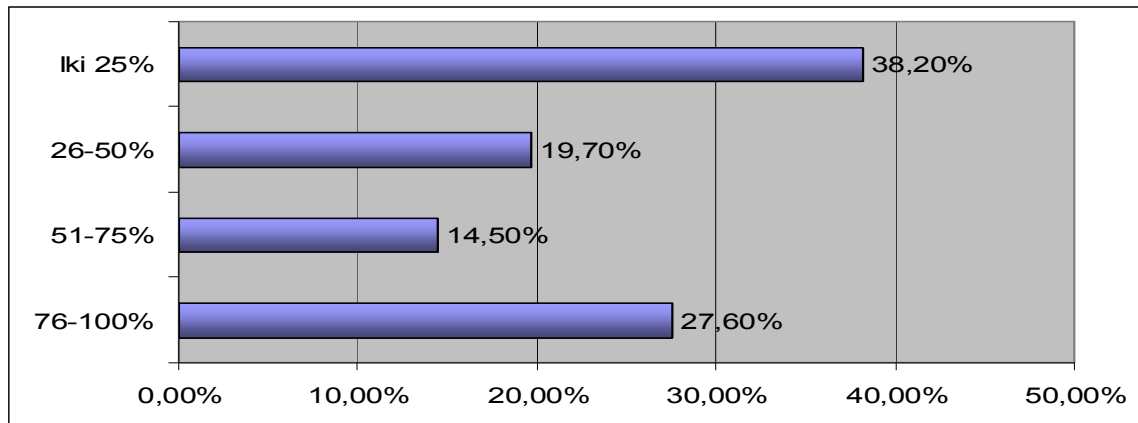

11 pav. Dažniausi daiktų pristatymo būdai stokojantiems

Išsiaiškinus, kaip vykdomi stokojančiųjų atrankos būdai, respondentams buvo pateikiamas klausimas, kaip stokojantis gauna reikiamą daiktą iš dovanotojo.

Nustatyta (11 pav.), kad daugumoje atvejų (44,7 proc.) pats savanoris suorganizuoja daikto (-ų) pervežimą. Mažesnę dalis atsakiusių 17,1 proc. pažymėjo, kad stokojantis pats pasiima daiktą (-us). Apie 14,5 proc. atsakiusių nurodė, kad daiktai persiunčiami naudojantis Pagalbadaiktais.lt svetainės partnerių (TOKS, „Maisto bankas“) pagalba. Taip pat 14,5 proc. savanorių nurodė, kad naudojasi kitais daiktų pristatymo būdais, tačiau nenurodė kokiais. „Iš mažiau negu dešimtadalis 9,2 proc. atsakė, kad daiktą pristato pats dovanotojas. Atsakiusių teigimu: „*naudojamės visomis daiktų pristatymo galimybėmis, priklausomai nuo esamos situacijos*“.

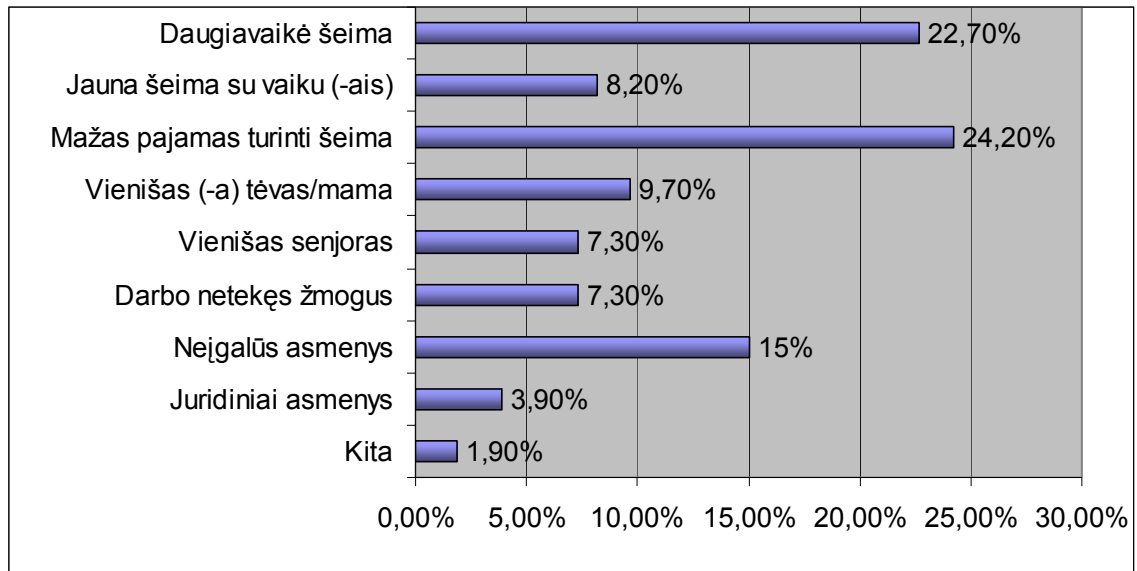
Dažniausiai daiktų pervežimą stokojantiejiems suorganizuoja patys tinklo savanoriai, nes stokojantieji dažniausiai neturi sąlygų atsiimti dovanojimo.

12 pav. Stokojančiųjų dalis, kurie sutinka viešinti savo asmeninius duomenis Pagalbadaiktais.lt tinklalapyje

Buvo siekiama išsiaiškinti, kokia dalis stokojančiųjų sutinka viešinti savo asmeninius duomenis Pagalbadaiktais.lt tinklalapyje. Šis aspektas yra svarbus tuo požiūriu, kad Pagalbadaiktais.lt yra gerumo tinklas, kuriame skaidrumas yra vienas iš svarbiausių tinklo veiklos bruožų.

Nustatyta (12 pav.), kad 38,2 proc. respondentai teigia, kad savo asmeninius duomenis sutinka viešinti iki ketvirtadalio stokojančiųjų. 27,6 proc. atsakiusiųjų nurodė, kad sutinka 76 – 100 proc. Apie 19,7 proc. mano, kad sutinka 26-50 proc. ir 14,5 proc. savanorių pasirinko, kad sutinka 51-75 proc. stokojančiųjų.

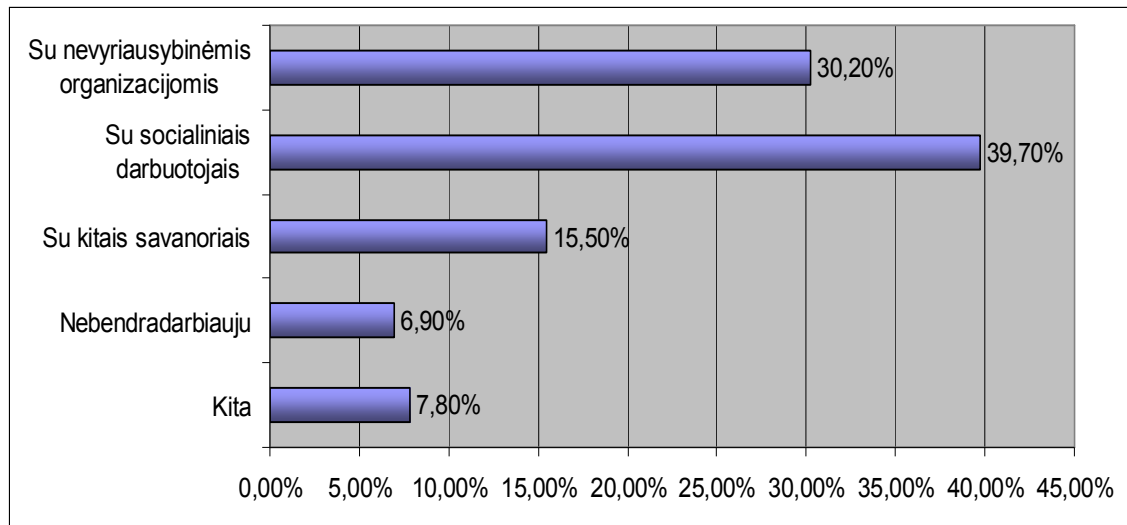

13 pav. Tikslinės grupės, kurios dažniausiai gauna pagalbą daiktais

Respondentas galėjo nurodyti iki trijų tikslinių grupių, kurios dažniausiai gauną pagalbą daiktais.

Daugiau nei penktadalio respondentų teigimu, pagalbos daiktais dažniausiai sulaukia daugiavaikės (22,7 proc.) ir mažas pajamas turinčios šeimos (24,2 proc.) (13 pav.). Tarp dažniausiai gaunančių pagalbą daiktais taip pat nurodyti neįgalūs asmenys (15 proc.) ir vieniši tėvai (9,7 proc.). Paramos tinklo tikslinėmis grupėmis apklausos dalyviai taip pat įvardino jaunas šeimas su vaikais, darbo netekusius asmenis, vienišus senjorus. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad pagalbą dažniausiai gauna : „šeimos auginančios neįgalų vaiką“; „tuberkulioze sergantys vaikai“; „benamiai“.

Taigi, pagalba daiktais yra reikalinga įvairioms tikslinėms grupėms: tiek mažas pajamas gaunantiems, tiek daugiavaikėms šeimoms, taip pat neįgaliesiems asmenims.

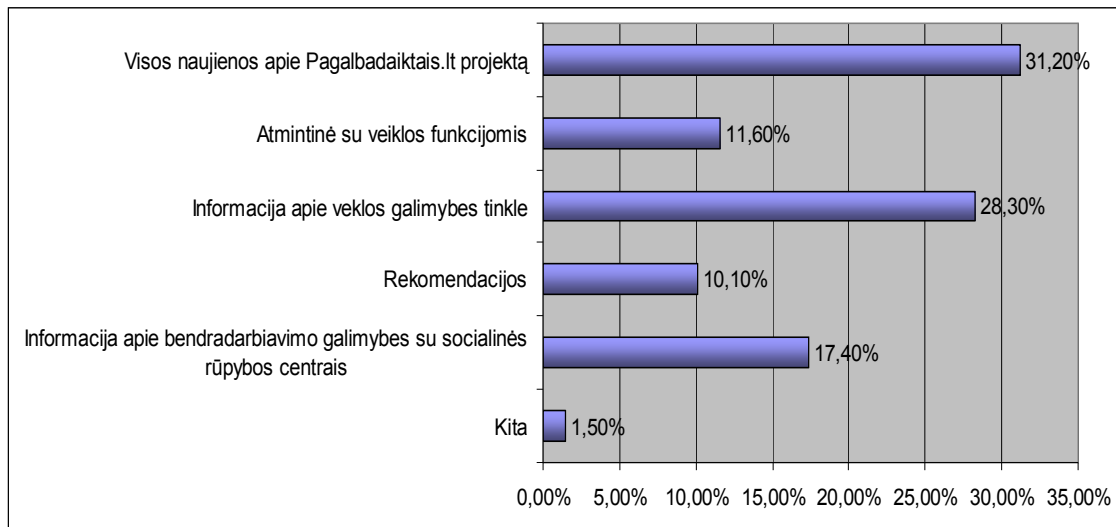

14 pav. Savanorių bendradarbiavimas Pagalbadaiktais.lt tinkle savo regione

Respondentų buvo prašoma pasirinkti iki trijų atsakymo variantų, su kuo jie bendradarbiauja savanoriaudami tinkle.

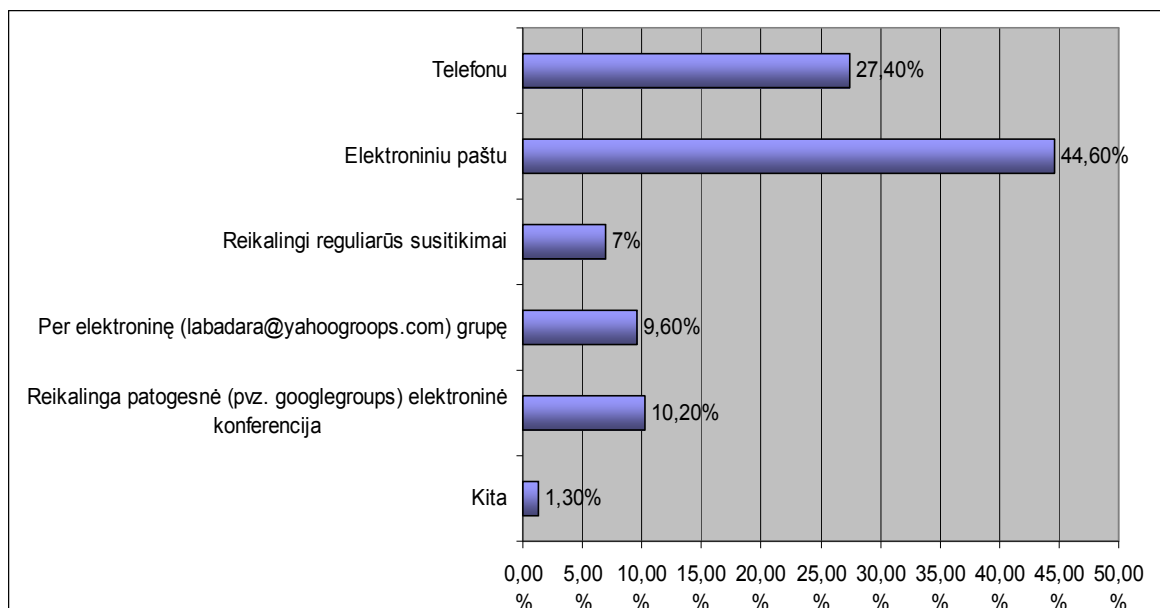
Nustatyta (14 pav.), kad dauguma savanorių bendradarbiauja su savo regiono socialiniais darbuotojais (39,7 proc.) arba su nevyriausybinėmis organizacijomis (30,2 proc.). Mažesnę dalis atsakiusiųjų, teigė, kad bendradarbiauja su kitais savanoriais (15,5 proc.). 7,8 proc. respondentų pažymėjo konkrečius bendradarbiavimo atvejus, kad jie bendradarbiauja su: „*tais, kurie bent kartą yra kažką dovanoja stokojančiajam, kad surasti daugiau tokių asmenų*“; „*parapijos klebonu*“; „*Klaipėdos bendruomene*“; „*savo bendradarbiais, artimaisiais, pažįstamais*“; „*seniūnija*“. Ir tik mažoji dalis 6,9 proc. atsakė, kad išvis nebendradarbiauja savo regione.

Gilinantį į tinklo savanorių veiklą ir bendradarbiavimą, buvo atsižvelgta ir į tai, kad galbūt jiems yra reikalinga kažkokia informacija, kuri galėtų padėti efektyviau dirbti tinklo veikloje.

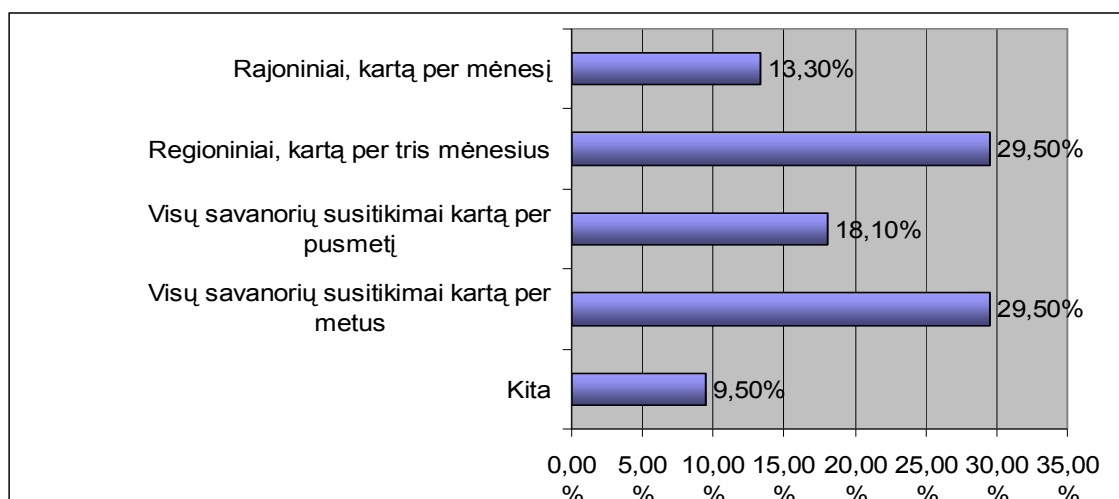
15 pav. Informacija, kuri reikalinga kuratoriums/atstovams savanoriaujant tinkle

Nustatyta (15 pav.), kad tinklo savanoriams reikalingos visos einamosios naujienos apie Pagalbadaiktais.lt projektą (31,2 proc.). Apie 28,3 proc. apklaustųjų nurodė, kad norėtų gauti visą informaciją tik apie veiklos galimybes tinkle. 17,4 proc. savanorių pažymėjo, kad jiems būtų reikalinga informacija apie bendradarbiavimo galimybes su socialinės rūpybos centrais. Apie 11,6 proc. respondentų reikalinga atmintinė su tinklo veiklos funkcijomis, dešimtadaliui savanorių būtų naudingos rekomendacijos.

16 pav. Patogiausias bendravimo būdas Pagalbadaiktais.lt tinklo klausimais

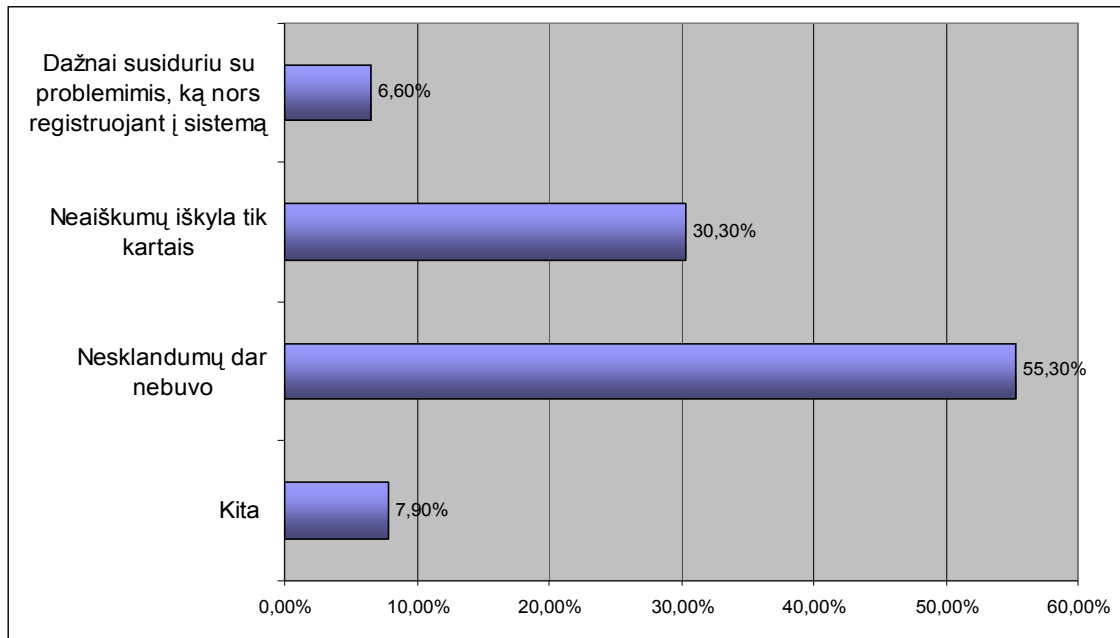
Siekiant kuo geresnių tinklo veiklos rezultatų buvo norima išsiaiškinti, koks bendravimo būdas būtų patogiausias savanoriams. Tyrimo duomenys (16 pav.) rodo, kad patogiausias bendravimo būdas yra elektroniniu paštu (44,6 proc.). Apie 27,4 proc. atsakiusių patogiausiu bendravimo būdu nurodė telefoną. Gerokai mažesnė dalis respondentų (10,2 proc.) teigė, kad jiems reikalinga patogesnė (pvz. googlegroups) elektroninė konferencija, kitiems atsakiusiems 9,6 proc. patogu bendrauti per elektroninę (labdara@yahoogroups.com) grupę. Tačiau buvo respondentų 7 proc., kuriems reikėtų reguliarių tinklo narių susitikimų. Respondentų teigimu, taip pat „kartais ir gyvai pabendrauti verta“ arba „būtų patogu per „skype“ sistemą“.

17 pav. Susitikimai, kurie yra reikalingi Pagalbadaiktais.lt tinklo savanoriams

Tinklo savanorių nuomone (17 pav.), visų savanorių susitikimus reikėtų organizuoti kartą per metus (29,5 proc.). Regioninius susitikimus verta organizuoti kartą per tris mėnesius (29,5 proc.). Šiek tiek mažiau atsakiusių (18,1 proc.) mano, kad visiems savanoriams reikėtų susitikti kartą per pusmetį.

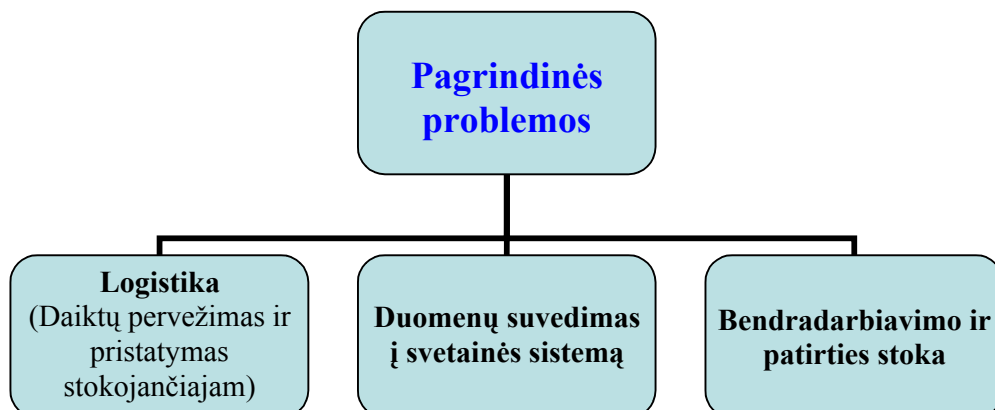
Apie 13,3 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad jiems kartą per mėnesį reikalingi rajoniniai susitikimai. Dešimtadalis respondentų 9,5 proc. pasirinko pateikti savo nuomonę. Apklausos dalyvių teigimu: „nemanau, kad reikalingi susitikimai, nors jie ir naudingi“; „rajonuose du kartus per metus“; „užtenka bendravimo elektroninėje erdvėje“.

18 pav. Problemos, kurios iškyla naudojantis Pagalbadaiktais.lt tinklo internetine sistema

Išanalizavus gautus rezultatus (18 pav.), paaiškėjo, kad apie pusė (55,3 proc.) tinklo savanorių kol kas dar nebuvo susidūrę su nesklandumais. 30,3 proc. respondentų atsakė, kad neaiškumų iškyla tik kartais. Nedidelė dalis savanorių dažnai susiduria su problemomis, ką nors registruojant į tinklo sistemą (6,6 proc.).

Savanorių (7,9 proc.) teigimu, sunkumai dažniausiai susiję su techninėmis tinklo galimybėmis: „sunku prisijungti prie tinklo sistemos, nes nepriima slaptažodžio“ arba „man pačiai trūksta įgūdžių naudotis esama sistema“. Pasak respondentų, „nesklandumų būna, bet visada jie yra išsprendžiami“.

19 pav. Pagrindinės Pagalbadaiktais.lt tinklo sistemos problemos

Anketinėje apklausoje buvo pateiktas atviras klausimas respondentams, kad geriau išsiaiškinti esamas problemas. Kokių problemų iškyla naudojantis Pagalbadaiktais.lt sistema?

Didžioji dauguma respondentų (55,3 proc.) savo atsakymuose pateikė, kad problemų dar neturėjo. 19 pav. pateikta pagrindinės, respondentų nurodytos problemos. Dažniausia savanorių pateikta problema buvo logistika, todėl dažnai susiduriama su daiktų pervežimo problemomis, ypač kai tai reikia padaryti iš vieno miesto į kitą. Dėl šios priežasties neretai daiktai gali nepasiekti stokojančiojo:

„dovanotojai nesistengia patys išsiųsti daiktų, o tai sudaro sunkumus dovanojimus persivežti iš vieno Lietuvos krašto į kitą“;

„dovanojami daiktai dažniausiai būna ne iš to paties regiono, todėl norėtųsi, kad veiktų regioninė sistema“;

didžiausia problema – logistika, ratas susiaurėja iki dovanotojų iš Vilniaus ir savo miesto, todėl iš kitų miestų dovanojimas tampa neįmanomas“;

„žmogus dovanoja daiktą, o stokojantysis negali dėl lėšų stygiaus jo atsiimti“;

„asmuo nori padovanoti daiktą, bet šiuo metu nėra tokio poreikio, todėl reikalingas daiktų sandėlis“;

„dovanotojas sofa – lova atidavė logistikos darbuotojams, tačiau dovanojimas taip ir nepasiekė stokojančiojo, tai įvyko prieš metus“.

Antroji svarbi problema buvo duomenų suvedimas į sistemą. Respondentai teigė, kad dažnai būna sunku įkelti/ištrinti duomenis į/iš sistemos. Kartais būna sudėtinga tiesiog prisijungti prie sistemos dėl techninių kliūčių:

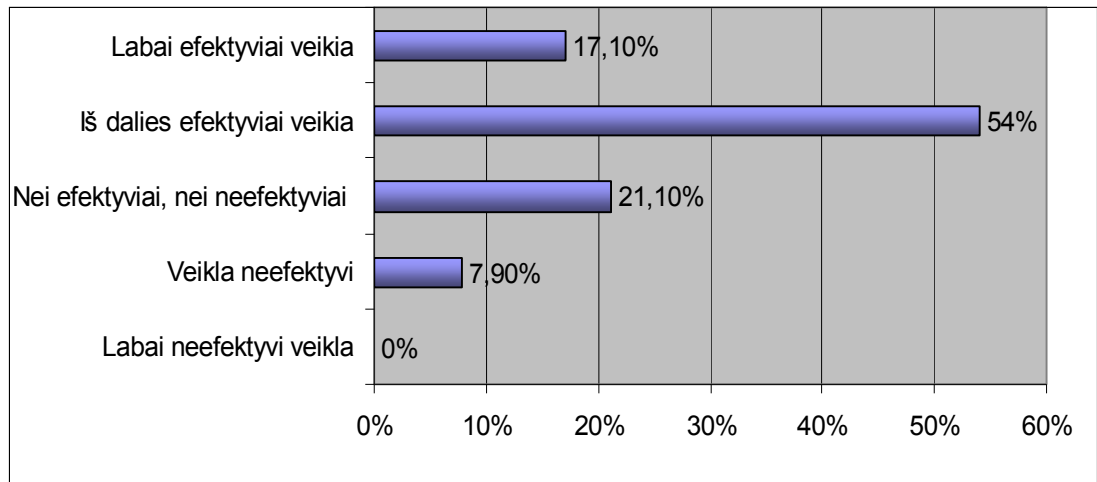
„nepavyksta ištrinti senų poreikių arba dovanojimų, kurie taip ir liko neįvykdyti“;

„tinklo atstovai negauna pranešimų apie naujus stokojančiuosius bei paaukotus daiktus“; neaiškiai nurodoma dovanotojo vieta“.

Todėl respondentai norėtų „konsultacijų, kaip naudotis esama sistema“.

Trečioji problema buvo, tai, kad yra mažas bendradarbiavimas su partneriais: „negaunu pasiūlymų labdarai“;

„gyventojai nesutinka skelbti savo asmeninių duomenų Pagalbadaiktais.lt tinklalapyje“.

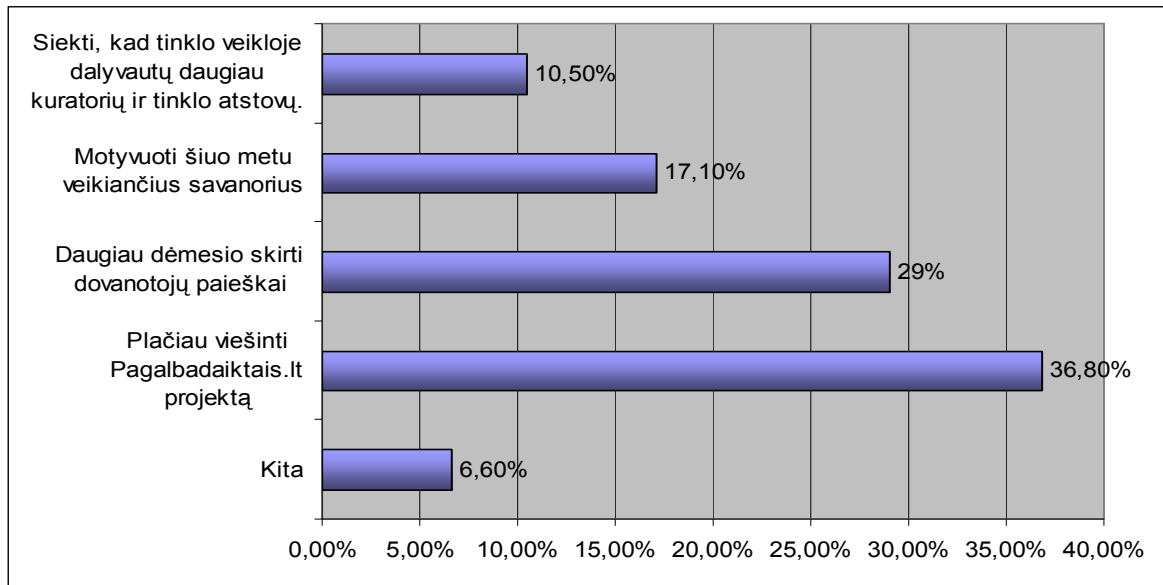

20 pav. Pagalbadaiktais.lt tinklo veiklos efektyvumas

Respondentų buvo prašoma įvertinti, kaip efektyviai funkcionuoja Pagalbadaiktais.lt tinklas (20 pav.).

Apie pusė (54 proc.) respondentų mano, jog tinklas tik iš dalies veikia efektyviai. Apie 21,1 proc. apklaustųjų neturi konkrečios nuomonės kaip įvertinti tinklo veiklą, todėl pasirinko: nei efektyviai, nei neefektyviai. Mažesnę dalis savanorių 17,1 proc. tinklo veiklą įvertina kaip labai efektyvią. 7,9 proc. respondentų mano, kad tinklo veikla vis dėlto yra neefektyvi.

Taigi, tyrimo rezultatai rodo, kad tinklas funkcionuoja ne visiškai efektyviai, todėl reikia siekti išsiaiškinti, kokios yra neefektyvios veiklos priežastys ir kaip būtų galima jas pašalinti tobulinant veiklą.

21 pav. Pagalbadaiktais.lt tinklo veiklos tobulinimo galimybės

Vienas iš pagrindinių tinklo veiklos tobulinimo būdų, respondentų (36,8 proc.) teigimu yra informacijos apie Pagalbadaiktais.lt projektą viešinimas (21 pav.). Apie 29 proc. atsakiusių, siūlo daugiau dėmesio skirti dovanotojų paieškai. Atsakiusieji į anketos klausimus savanoriai mano, kad reikia labiau motyvuoti šiuo metu veikiančius savanorius (17,1 proc.), siekti, kad tinklo veikloje dalyvautų daugiau kuratorių ir tinklo atstovų (10,5 proc.).

Dalies respondentų (6,6 proc.) nuomone:

„pagrindinė problema yra logistika, visa kita išsprendžiama nesunkiai“.

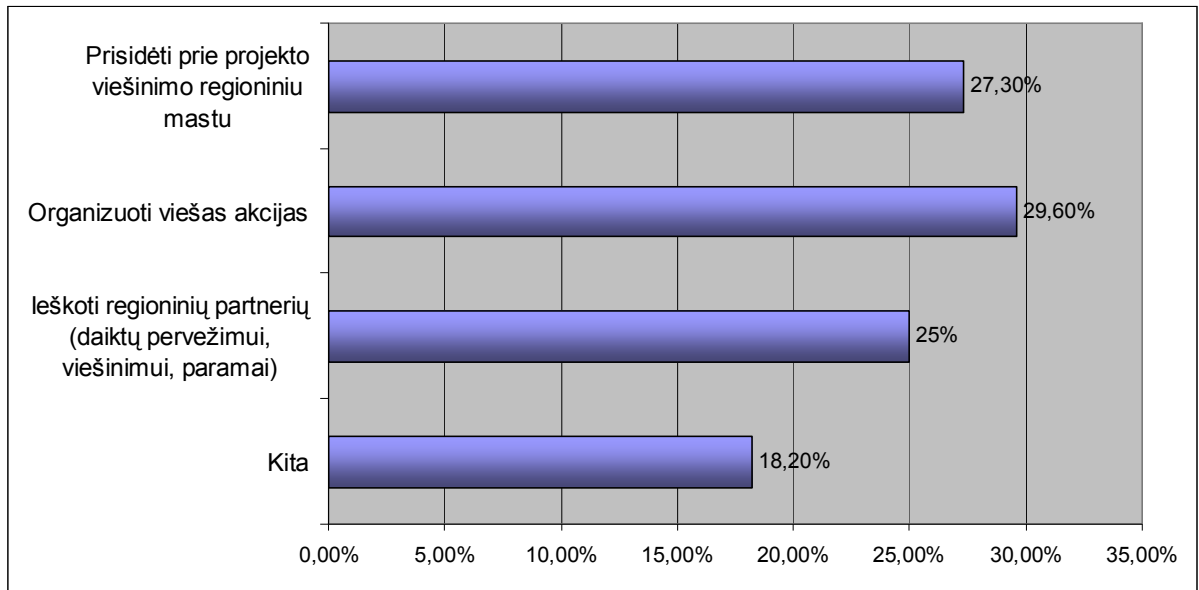
Taip pat yra manančių, kad:

„reikia tobulinti paslaugų teikimą“;

„reikalingi sąžiningi vežėjai“;

„siūlyčiau organizuoti pagalbą teikiant gyvybiškai būtinas paslaugas silpniesiems“.

Išanalizavus respondentų atsakymus galime teigti, kad tinklo veiklą galima būtų tobulinti visais pasiūlytais būdais, ypač plačiau viešinant Pagalbadaiktais.lt projektą.

22 pav. Savanorių pageidaujamos veiklos Pagalabadaiktais.lt projekte

Respondentų buvo prašoma pasirinkti, kokiomis dar veiklomis jie norėtų užsiimti pagalbadaiktais.lt projekte.

Nustatyta (22 pav.), kad tinklo savanoriai pageidautų organizuoti viešas akcijas (29,6 proc.). Apie 27,3 proc. atsakiusių prisidėtų prie projekto viešinimo regioniniu mastu arba norėtų ieškoti regioninių partnerių daiktų pervežimui, tinklo viešinimui, paramai (25 proc.). Apie 18,2 proc. savanorių pateikė, kad norėtų vykdyti kitokią veiklą.

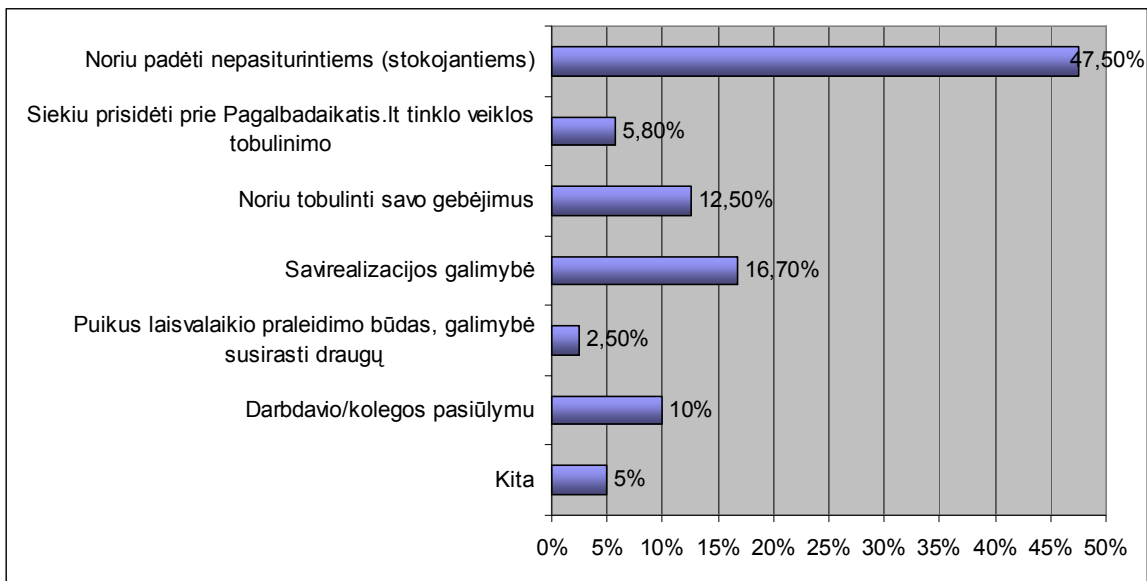
Pasak apklausos dalyvių:

„galėčiau padėti ieškant rėmėjų“;

„norėčiau organizuoti paslaugų teikimą silpniesiems“;

“galėčiau daugiau padėti stokojantiems savo apylinkėje“.

Galima teigti, kad savanoriai noriai imtųsi įvairios veiklos, tam, kad plėstų ir tobulintų gerumo tinklą.

23 pav. Priežastys, dėl kurių savanoriai tapo Pagalbadaiktais.lt tinklo atstovais/kuratoriais

Respondentų buvo prašoma nurodyti priežastis, kodėl jie tapo Pagalbadaiktais.lt tinklo savanoriais. Tyrimo duomenų analizė (23 pav.) rodo, kad dažniausia priežastis (47,5 proc.), dėl kurios respondentai dalyvauja Pagalbadaiktais.lt projekto veikloje, noras padėti nepasiturintiems (stokojantiems) žmonėms.

Apklaustieji teigia, kad tai puiki savirealizacijos (16,7 proc.) arba savo gebėjimų tobulinimo (12,5 proc.) galimybė. Dešimtadalis dalyvavusių respondentų tinklo savanoriais tapo darbdavio/kolegos pasiūlymu. Apie 5,8 proc. apklaustųjų nurodė, kad jie dalyvauja siekdami prisidėti prie Pagalbadaiktais.lt tinklo veiklos tobulinimo.

Respondentai (5 proc.) nurodė ir kitas savanoriavimo tinkle priežastis:

„turiu socialinių įgūdžių“;

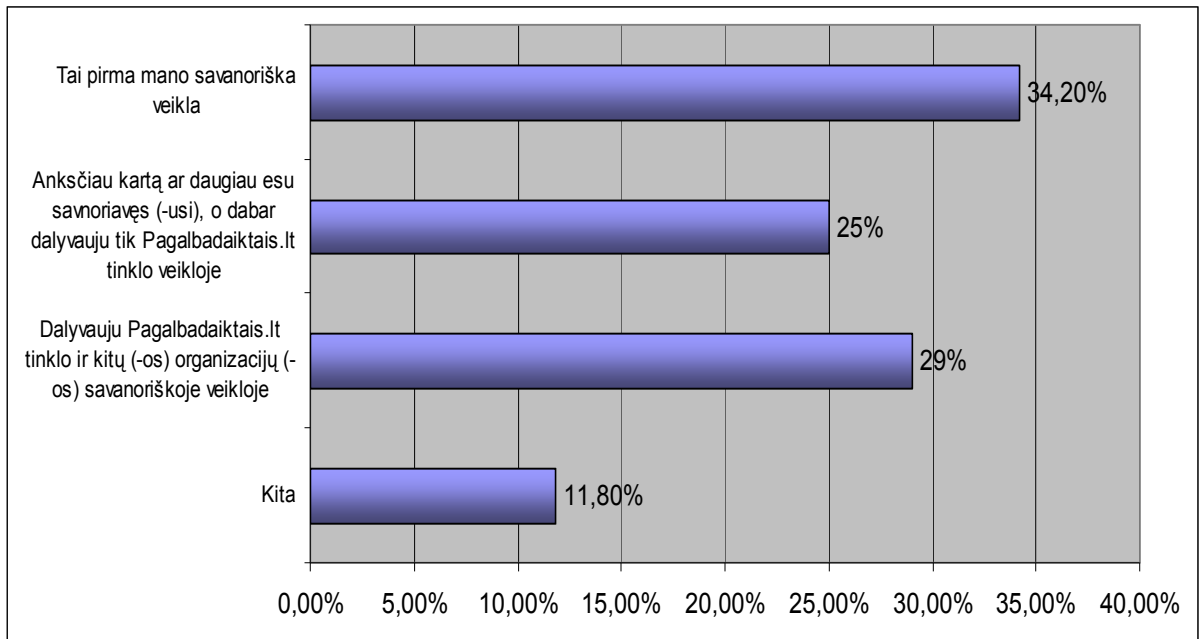
„bendrauju su įvairiomis įstaigomis bei domiuosi jų veikla, žmonių gyvenimu ir jų problemomis“;

„esu pats stokojantysis, tai paskatino savanoriauti“;

„kilo vidinis poreikis, nes nuolat susiduriu su stokojančiųjų problemomis“.

Ir 2,5 proc. atsakiusių mano, kad tai puikus laisvalaikio praleidimo būdas, galimybė susirasti draugų.

Išanalizavus tyrimo duomenis galima teigti, kad dalyvavusieji respondentai savanoriauja Pagalbadaiktais.lt projekto veikloje norėdami padėti nepasiturintiems žmonėms. Savanorių pagalba stokojantieji gali gauti būtiniausių daiktų ar paslaugų.

24 pav. Tinklo atstovų/kuratorių savanorystės patirtis

Nustatyta (24 pav.), kad 34,2 proc. apklaustųjų dalyvavimas tinklo Pagalbadaiktais.lt tinkle yra jų pirma savanoriška veikla. Apie 29 proc. respondentų dalyvauja Pagalbadaiktais.lt tinklo ir kitų (-os) organizacijų (-os) savanoriškoje veikloje. Ketvirtadalis (25 proc.) dalyvaujančių Pagalbadaiktais.lt tinklo veikloje yra anksčiau kartą ar daugiau savanoriavę, o dabar dalyvauja tik Pagalbadaiktais.lt tinklo veikloje.

Daugiau negu dešimtadalis respondentų (11,8 proc.) turi daug savanoriavimo patirties: „patirtis - septyni metai įvairiose veiklose“ ir nuolat domisi įvairia veikla, „įvairiais projektais“.

Respondentai nurodė konkrečius savanorystės patirties pavyzdžius:

„Savanoriauti teko padedant neįgaliesiems“;

„Carito veikloje“;

„Samariečių veikloje“.

Dalinės empirinio tyrimo išvados:

Didžioji dalis tyrime dalyvavusių Pagalbadaiktais.lt tinklo savanorių yra jauni žmonės iki 40 metų amžiaus, turintys aukštąjį išsilavinimą (50 proc.).

Tyrime aktyviausiai dalyvavo Vilniaus rajono atstovai ir kuratoriai. Remiantis Pagalbadaiktais.lt svetainės duomenimis taip gali būti, todėl, kad Vilniaus regione daugiausiai yra tinklo savanorių.

Tinklo veikloje daugiausia dalyvauja kuratoriai, kuriuos savo regione suranda tinklo atstovai. Kuratoriai dažniausiai ieško stokojančiųjų ir dovanojančiųjų žmonių. Tyrimu nustatyta, kad dauguma stokojančiųjų surandami per asmeninius ryšius arba jie patys kreipiasi į tinklo savanorius.

Išryškėjo tendencija, kad daiktų pristatymo darbus suorganizuoja patys savanoriai, nes dovanotojai labai retai daiktą pristato patys stokojančiajam.

Tinklo savanoriai siekdami gerinti veiklą dažniausiai bendradarbiauja ir konsultuojasi su savo regiono socialiniais darbuotojais.

Pagalba daiktais yra reikalinga įvairioms tikslinėms grupėms: tiek mažas pajamas gaunantiems, tiek daugiavaikėms šeimoms, taip pat neįgaliems asmenims.

Pagrindinės Pagalbadaiktais.lt tinklo sistemos problemos: daiktų pervežimo ir pristatymo stokojančiajam organizavimas, duomenų suvedimas į sistemą, bendradarbiavimo ir patirties stoka. Neretai iškyla asmens duomenų viešinimo problema. Tyrimu nustatyta, kad 38,2 proc. respondentų teigia, kad savo asmeninius duomenis sutinka viešinti iki ketvirtadalio stokojančiųjų. Vienas iš pagrindinių tinklo veiklos tobulinimo būdų, respondentų teigimu yra informacijos apie Pagalbadaiktais.lt projektą viešinimas. Taip pat, tinklo savanoriai pageidautų organizuoti viešas akcijas.

Remiantis tyrimo duomenimis, savanoriai noriai imtųsi įvairios veiklos, tam, kad plėstų, tobulintų ir efektyvintų gerumo tinklą.

IŠVADOS

Lietuvos socialinės sistemos formavimuisi lemiamos reikšmės turėjo: sovietinio laikotarpio palikimas, užsienio šalių patirtis ir būtinybė pritaikyti socialinės apsaugos sistemas prie rinkos ekonomikos ir demokratinės politikos. Dabartinė socialinė apsauga neberibojama vien tik pajamų perskirstymu bei pagrindinių poreikių tenkinimu, bet siekiama geresnių prevencijos ir apsaugos nuo socialinės rizikos priemonių, kad būtų palengvinta asmenų socialinė integracija.

Šiuolaikinė Lietuvos socialinės apsaugos sistema susideda iš dviejų pagrindinių dalių – socialinio draudimo ir socialinės paramos. Valstybinis socialinis draudimas sudaro didžiausią ir svarbiausią socialinės apsaugos sistemos dalį. Jis apima beveik visus Lietuvos gyventojus: vieni moka socialinio draudimo įmokas, kiti gauna socialinio draudimo išmokas (pensijas, pašalpas). Valstybinė socialinio draudimo sistema veikia einamojo finansavimo principu, kai socialinio draudimo įmokos iš karto panaudojamos socialinio draudimo išmokoms padengti. Socialinės paramos tikslas yra padėti tenkinti būtiniausius poreikius šeimoms (asmenims), kurių darbo pajamos, socialinio draudimo išmokos ir kitos pajamos bei gebėjimas patiems pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių, priežasčių yra nepakankamas.

Socialinę paramą įvairiais būdais - pašalpomis ir piniginėmis išmokomis, socialinėmis paslaugomis ir socialine globa bei šalpa daiktais - teikia valstybinės ir nevalstybinės (nevyriausybinės) organizacijos. Nors didžioji dalis lėšų Lietuvos socialinės paramos sistemoje yra skiriama piniginėms išmokoms, siekiant socialinės paramos sistemos efektyvumo, piniginės išmokos turi būti derinamos su socialinių paslaugų teikimu.

Nevyriausybinių organizacijų veikla užima svarbią vietą Lietuvos socialinės paramos sistemoje. Teikdamos savivaldybių organizuojamas socialines paslaugas šios organizacijos turi daugiau galimybių greičiau išvelgti visuomenės problemas bei operatyviau pasiūlyti jų sprendimo variantus užtikrindamos įvairesnes socialines paslaugas ir mažesnes jų kainas. Pagrindinės nevyriausybinių organizacijų veiklos sritys apima paslaugų teikimą bei naujų iniciatyvų propagavimą įvairiose srityse. Viena tokių iniciatyvų yra „Pagalbadaiktais.lt“ – visiems Lietuvos žmonėms atviras gerumo tinklas, skirtas internetinėje svetainėje informuoti apie stokojančiųjų poreikius ir atlikti dovanojimus.

Socialinės paramos teikimo tinklo „Pagalbadaiktais.lt“ veiklos tyrimu nustatyta:

- tinklo savanorių veikloje daugiausia dalyvauja kuratoriai, kuriuos savo regione suranda tinklo atstovai. Kuratoriai dažniausiai ieško stokojančiųjų ir dovanojančiųjų žmonių, kurie dažniausiai yra surandami per asmeninius ryšius arba patys kreipiasi;
- Pagalbadaiktais.lt portalu naudojasi įvairių tikslinių grupių (mažas pajamas gaunančių, daugiavaikių šeimų, neįgalių asmenų) atstovai;
- daiktų pristatymo darbus suorganizuoja tinklo savanoriai, nes dovanotojai labai retai daiktą pristato patys stokojančiajam;
- pagrindinės Pagalbadaiktais.lt tinklo sistemos problemos: logistika, duomenų suvedimas į sistemą, bendradarbiavimo ir patirties stoka.

Siekiant tobulinti tinklo veiklą rekomenduotini pagrindiniai tinklo veiklos tobulinimo būdai yra informacijos apie portalą sklaida, tinklo savanorių aktyvinimas ir bendradarbiavimo su regiono socialiniais darbuotojais skatinimas.

LITERATŪRA

Aidukaitė J. Social Policy in Transition – the Case of the Baltic States (Lithuania, Latvia and Estonia)// ECPR Jodint Sessions, 2003

Bartkevičienė A. ir kt. Socialinės paramos koncepcijos kompleksškumo diskursas įkalinimo institucijose. Profesinės studijos. Teorija ir praktika (7), 2010. – p. 45-54. <<http://pstp.svako.lt/ps07/SOCIALINES%20PARAMOS%20KONCEPCIJOS%20KOMPLEKSIS KUMO%20DISKURSAS%20IKALINIMO%20INSTITUCIOSE.pdf>> [žiūrėta 2011-08-23]

Bernotas D., Guogis A. Globalizacija, socialinė apsauga ir Baltijos šalys: monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. – 260 p. – ISBN 9955-19-039-6

Bernotas D., Guogis A. Lithuanian social policy model: why does it not resemble the Swedish one? // Facta Universitatis. Series Philosophy, Sociology, Psychology and History, Volume 7, No 1, 2008. – p. 13-23. – ISSN 0354-4648

Bernotas D. ir kt. Lietuvos politinių partijų samprata apie socialinę apsaugą. – Vilnius: Eugrimas, 2000. – 160 p. – ISBN 978-9986-752-80-9

Bitinas A. ir kt. Socialinės apsaugos teisė. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2011. – 376 p. – ISBN 978-9955-19-202-2

Dalyvavimas savanoriškoje veikloje ir NVO veiklos vertinimas, Lietuvos gyventojų apklausa. – Vilnius, 2010. <http://www.nisc.lt/lt/files/main/Savanoryste_NVO_tyrimas.pdf> [žiūrėta 2011-08-23]

Dromantienė L. Europos socialinio modelio problema integracijos procese. Socialinis darbas, – Vilnius, 2004, Nr.3(1). – p. 14-23. – ISSN 16–48–47–89

Guogis A. Dėl Lietuvos socialinės apsaugos sampratos. Socialinis darbas. Mokslo darbai Nr. 7(2), – Mykolo Romerio leidybos centras 2008. – p. 26-34. – ISSN 1648-4789

Guogis A. Dėl Lietuvos socialinės politikos modelio, Politologija, 2002, Nr. 4(28). – p. 76-95. – ISSN 1392-1681

Guogis A. Socialinės politikos modeliai. – Vilnius: Eugrimas, 2000. – 80 p. – ISBN 9986-752-76-0

Ilgis V. Nevyriausybių organizacijų vaidmuo ir privatus NVO finansavimas, pranešimas konferencijoje "Filantropija - nuo išimčių prie tradicijos", 1999

International Labour Office, Social Security for All: Investing in Global Social and Economic Development”, Issues in Social Security, Discussion Paper No. 16 August 2006. – ISBN 978-92-2-121839-5

Kėrytė Ž. Pilietiškumo konstravimas globalumo kontekste: NVO vaidmens kaita Lietuvoje Kultūra ir Visuomenė Socialinių tyrimų žurnalas, Nr. 1(2), 2010. – p. 67-83. <<http://culturesociety.vdu.lt/wp-content/uploads/2011/01/4.-%C5%BDivil%C4%97-K%C4%97ryt%C4%97-Construction-of-Citizenship-in-a-Global-Context-The-Change-of-NGOs%E2%80%99-Role.pdf>> [žiūrėta 2011-08-23]

Kiznis M. ir kt. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas teikiant viešąsias paslaugas. Administracinės ir teisinės aplinkos analizė. – Vilnius, 2005. <<http://old.nisc.lt/doc/analyze.pdf>> [žiūrėta 2011-08-23]

Lazutka R. ir kt. Socialinė parama Lietuvoje: remiamųjų padėtis ir paramos rezultatai. – Vilnius: Socialinės apsaugos ministerija, Socialinių tyrimų institutas, UAB „Lodvila“, 2008. – 248 p. – ISBN 978-9955-786-05-04

Lazutka R. Socialinė apsauga. Žmogaus socialinė raida. – Vilnius: Homo Liber, 2001. – p. 131–147

Lietuvos gyventojų požiūris į nevyriausybines organizacijas. Pilietinės nuostatos. Pasyvumo priežastys. Lietuvos gyventojų apklausa, 2009. <http://www.nisc.lt/lt/files/main/LTD_sociologinis_tyrimas.pdf> [žiūrėta 2011-08-23]

Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos nevyriausybinių organizacijų (NVO) subsidijų schemos. Galimybių studija. – Vilnius, 2010, <http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/Sveicarijos_parama/Galimybiu_studija_LT.pdf> [žiūrėta 2012-02-09]

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymas (Žin., 1990, Nr. 30-711)

Lietuvos Respublikos gyventojų užimtumo įstatymas (Žin. 1991, Nr. 2-25)

Lietuvos Respublikos invalidų socialinės integracijos įstatymas (Žin., 1991, Nr. 36-969)

Lietuvos Respublikos Konstitucija (Žin., 1992, Nr. 33-1014)

Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas (Žin., 2000, Nr. 111-3574)

Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinasis įstatymas (Žin., 1995, Nr. 1-4)

Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas (Žin., 2004, Nr. 4-26)

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (Žin., 2004, Nr. 83-2983)

Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas (Žin. 1999, Nr. 110-3207)

Lietuvos Respublikos Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas (Žin., 1994, Nr.99 - 1958)

Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas (Žin., 2003, Nr. 73-3352)

Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 73-3352; 2011, Nr. 155-7353)

Lietuvos Respublikos Prezidento valstybinės rentos įstatymas (Žin., 2006, Nr. 141-5405)

Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas (Žin., 2011, Nr. 86-4142)

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Factus, Nevyriausybinių sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaita, 2011, <http://www.nisc.lt/lt/files/main/NVO_ATASKAITA_2011.pdf> [žiūrėta 2012-02-08]

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrės ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mažas pajamas turinčių šeimų moksleivių nemokamo maitinimo organizavimo bendrojo lavinimo mokyklose tvarkos patvirtinimo, 1999 m. rugpjūčio 16 d. Nr. 64/955

Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (Žin., 1996, Nr.104-2367)

Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (Žin., 2006, Nr. 43-1570)

Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 55-1287)

Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymas (Žin., 2002, Nr.73-3088)

Lietuvos Respublikos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas (Žin., 2000, Nr. 30-827)

Lietuvos Respublikos valstybinių pašalpų šeimoms, auginančioms vaikus, įstatymas (Žin., 1994,, Nr. 89-1706)

Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 101-2018)

Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas (Žin., 1991, Nr.16-411)

Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 17-447; 2004, Nr. 171-6295)

Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 59-1153)

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 9 d. nutarimas Nr. 360 “Dėl Socialinės paramos koncepcijos (Žin., 1994, Nr. 36)

Medaiskis T. What Model of Social Security Should be Chosen by Post-communist Baltic States?// Second International Conference on Social Security. – Jerusalem, 1998

Navaitis G. Požiūris į valstybės paramos šeimai veiksmingumą. Socialinis darbas. Mokslo darbai Nr. 6(1). – Mykolo Romerio leidybos centras, 2007. – p. 44-48

Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, Europoje vyraujančių savanorystės modelių analizė. – Vilnius, 2011. <http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf> [žiūrėta 2012-02-11]

Pieters D. Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus. – Vilnius: Eugrimas, 1998. – 146 p. – ISBN 978-9986-752-34-5

Rimšaitė E., Žalimienė L. Nevyriausybinių organizacijų metamorfozės – nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII amžiuje iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje. Socialinis darbas. Mokslo darbai Nr. 6(1). – Mykolo Romerio leidybos centras, 2007. – p. 83-95

Socialinė apsauga. Tikslas, reikšmė, įtaka ir organizacinė struktūra. – Vilnius: Sveikatos Ekonomikos Centras, 1998. – 95 p. – ISBN 9986-806-05-4

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Šeimoms bei vaikams mokamų socialinių išmokų bei teikiamos kitos socialinės paramos gavėjai ir išlaidos 2000-2011 m. I ketv. <<http://www.socmin.lt/index.php?-802624691>> [žiūrėta 2011-08-27]

Socialinės apsaugos terminų žodynas. Sveikatos ekonomikos centras. – Kaunas: PIF leidyba, 1999. – 157 p. – ISBN 9986-806-07-0

Socialinis pranešimas 1998. – Vilnius: Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 1999

Socialinis pranešimas 1999. – Vilnius: Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2000

Socialinis pranešimas 2002. – Vilnius: Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2003

Socialinis pranešimas 2008-2009. – Vilnius: Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2009

Socialinis pranešimas 2010-2011. – Vilnius: Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2011

Grabliauskienė R. Socialinių paslaugų teikimo tobulinimo ir socialinių paslaugų teikimo ypatumai, 2010, <<http://www.lspa.lt/lt/straipsniai/31-socialiniu-paslaugu-teikimo-tobulinimo-ir-socialiniu-paslaugu-teikimo-ypatumai>> [žiūrėta 2012-02-12]

Statistikos departamentas, Labdara ir parama Lietuvoje, 2009.
<<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=7890>> [žiūrėta 2011-08-23]

Statistikos departamentas, Labdara ir parama Lietuvoje, 2010.
<<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=9088>> [žiūrėta 2011-11-27]

Statistikos departamentas, Socialinės apsaugos išlaidos 2000-2010 m.
<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M3160101&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=5351&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>> [žiūrėta 2012-01-10]

Šimašius R. Ne pelno organizacijų ekonominės veiklos teisinio reglamentavimo problemos. – Lietuvos Teisės Universitetas, Teisės institutas, 2003

Tyrimas „NVO teisinės bazės Lietuvoje problematika“. NVO teisės institutas, Baltijos-Amerikos partnerystės programa (BAPP). – Vilnius, 2008, < <http://www.nvoteise.lt/ne-pelno-teise/tyrimai-ir-analizes> > [žiūrėta 2011-08-26]

Viešosios naudos statusas: užsienio praktika ir galimybės Lietuvoje. Analizė. NVO teisės institutas, Baltijos–Amerikos partnerystės programa (BAPP). – Vilnius, 2009.
<http://www.nvoteise.lt/files/viesosios_naudos_tyrimas_0.pdf> [žiūrėta 2011-08-23]

Willetts P. What is a Non-Governmental Organization? – London: City University, 2006.
<<http://www.staff.city.ac.uk/p.willetts/CS-NTWKS/NGO-ART.HTM#Start> > [žiūrėta 2011-08-29]

World Bank, Operational Directive 14.70: Involving NGOs in Bank-supported Activities. – USA, 1989, <<http://www.gdrc.org/ngo/wb-ngo-directive.html>> [žiūrėta 2012-02-16]

Žalimienė L., Lazutka R. Socialinės globos paslaugos Lietuvoje: nuo hierarchinio prie mišrios globos ekonomikos modelio. Pinigų studijos 2009/2. – p. 22-36

ANOTACIJA

Ripkevičiūtė K. „Socialinės paramos organizavimo galimybių analizė“ (2012) Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. V. Indrašienė. Vinius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2012 - 59p.

Magistro baigiamajame darbe analizuojamos socialinės paramos organizavimo galimybės. Darbe buvo apžvelgta Lietuvos socialinės apsaugos sistemos raida ir struktūra. Išnagrinėta socialinės paramos teikimo prielaidos ir organizavimas. Ištirta internetinės svetainės kaip socialinės paramos organizavimo formos veikla. Labdaros fondo „Piliietinės atsakomybės fondas“ ir VšĮ „Geros valios projektai“ bendromis pastangomis sukurtas (2010) daiktų dovanojimo stokojantiems portalas – socialinis gėrio tinklas. Pagalbadaiktais.lt - visiems Lietuvos žmonėms atviras tinklas. Jis jungia galinčius suteikti paramą daiktais ar paslaugomis ir tuos, kuriems ši parama reikalinga.

Pagrindiniai žodžiai: socialinė apsauga, valstybinė socialinė parama, nevalstybinė socialinė parama, *NVO* – nevyriausybinių organizacijų.

ANOTATION

Ripkevičiūtė K. The feasibility of social support analysis / Master's Work in Social Sciences. Supervisor prof. dr. V. Indrašienė. – Vilnius: Faculty of Social Politics, Mykolas Romeris University, 2012. – 59p.

The present thesis analyzes the feasibilities of social support. The paper overviewed the development and the structure of Lithuania's social support system, analyzed the provisions of the social support and their organization. In addition, the analysis of an internet website as a social support organization was carried out. With the help of the charity and support foundation "Civic Responsibility Foundation" (CRF) and the public body of "Goodwill Projects" a specific portal was created. A social network for those who are of shortage of goods. Pagalbadaiktais.lt is a network which is open to all people of Lithuania. It unites those who can contribute to the network and those who are in need.

Key Words: social support, the state social support, non-state social support, NGOs – non governmental organizations.

SANTRAUKA

Ripkevičiūtė K. „Socialinės paramos organizavimo galimybių analizė“ (2012) Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. V. Indrašienė. Vinius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2012 - 59p.

Magistro baigiamojo darbo „Socialinės paramos organizavimo galimybių analizė“ tikslas - išanalizuoti socialinės paramos organizavimo galimybes.

Tyrimo objektas – socialinės paramos organizavimas.

Tyrimo metodai: literatūros ir dokumentų analizė, anketinė apklausa.

Darbas susideda iš trijų dalių: pirmoje dalyje apžvelgiama Lietuvos socialinės apsaugos sistemos raida ir struktūra. Pažymima, kad socialinės apsaugos sistemos formavimuisi lemiamos reikšmės turėjo: sovietinio laikotarpio palikimas, užsienio šalių patirtis ir būtinybė pritaikyti socialinės apsaugos sistemas prie rinkos ekonomikos ir demokratinės politikos.

Antroje dalyje nagrinėjama socialinės paramos teikimo prielaidos ir organizavimas. Nustatyta, kad socialinę paramą įvairiais būdais - pašalpomis ir piniginėmis išmokomis, socialinėmis paslaugomis ir socialine globa bei šalpa daiktais - teikia valstybinės ir nevalstybinės (nevyriausybines) organizacijos. Apžvelgiama nevalstybinė socialinė parama, nevyriausybines organizacijos bei jų atliekamos funkcijos ir veikla. Ypatingas dėmesys skiriamas naujų nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų analizei socialinės paramos organizavimo srityje.

Trečioje darbo dalyje ištirta internetinės svetainės Pagalbadaiktais.lt kaip socialinės paramos organizavimo formos veikla. Išsiaiškinta, koku būdu vyksta paramos organizavimas, kaip įvairūs daiktai pasiekia stokojančiuosius asmenis visoje Lietuvoje. Įvertinta, kaip efektyviai veikia tinklo pagalbadaiktais.lt savanorių vykdoma veikla. Tyrimu nustatyta, kad tinklo veikla funkcionuoja ne visiškai efektyviai. Pagrindinės Pagalbadaiktais.lt tinklo sistemos problemos:

1. Logistikos (daiktų pervežimo ir pristatymo);
2. Duomenų suvedimo į sistemą;
3. Bendradarbiavimo ir patirties stoka.

SUMMARY

Ripkevičiūtė K. The feasibility of social support analysis / Master's Work in Social Sciences. Supervisor prof. dr. V. Indrašienė. – Vilnius: Faculty of Social Politics, Mykolas Romeris University, 2012. – 59p.

The objective of “The Feasibility of Social Support Analysis” research paper is to analyze the organization of possibilities of social support.

The object of the research is the organization of social support.

The research methods include literature, document analyses and questionnaires.

The work consists of three parts: the first part overviews the development and the structure of Lithuania's social support system. The paper emphasizes the impact of Soviet legacy, foreign country experiences and the need to adapt social security systems to the market economy and democratic politics on the development of the social support in our country.

The second part analyzes the provisions of the social support and their organization. The findings were that the state social support has various modalities – allowances, cash benefits, social services, social care and relief supplies – in order to help the ones in need. In addition, the functions and activities of non-state social support and non-governmental organizations (NGOs) are overviewed.

The third part focuses on an internet website as a form of social support organization. The paper determines the ways and methods of goods reaching the people who are in need all over Lithuania. The evaluation of effective volunteer work for Pagalbadaiktais. It was conducted and it showed that the system has several drawbacks:

1. logistics (the transportations of goods and their deliveries to the one's in need);
2. entering data into systems,
3. lack of cooperation and experience.

ANKETA

Gerbiamoji (-asis),

Esu Mykolo Romerio universiteto, socialinio darbo magistrantūros 2 kurso studentė. Rengdama magistro darbą atlieku tyrimą apie socialinės paramos organizavimo galimybes. Labai tikiuosi Jūsų pagalbos renkant duomenis, kurie bus panaudoti darbe, siekiant ištirti internetinės svetainės **Pagalbadaiktais.lt** kaip socialinės paramos organizavimo formos veiklą.

Prašau nuoširdžiai dalyvauti ir atsakyti į anketoje pateiktus klausimus. Tyrime bus laikomasi tyrimo etikos, todėl privatumas, anonimiškumas ir konfidencialumas garantuojamas. Anketos duomenys bus panaudoti tik moksliniams tikslams.

Atidžiai perskaitykite klausimą ir pasirinktą atsakymą pažymėkite (✓). Jeigu nerasite tinkamo atsakymo, specialiai tam skirtoje vietoje įrašykite savąjį.

DĖKOJU už dalyvavimą šiame tyrime ir linkiu **SĖKMĖS!**

1. Kokias veiklas vykdate Pagalbadaiktais.lt tinkle?

- ☐ Esu tinklo atstovas ir ieškau kuratorių
- ☐ Esu tinklo kuratorius ir ieškau stokojančių/dovanojančių žmonių
- ☐ Bendradarbiauju su organizacijomis, kurios gali prisidėti prie **Pagalbadaiktais.lt** projekto veiklos
- ☐ Padedu organizuoti dovanojamų daiktų pristatymo darbus
- ☐ Organizuoju viešus renginius, akcijas
- ☐ Kita _____

2. Koku būdu atrandate stokojančiuosius / ieškote jų?

- ☐ Internetu
- ☐ Palaikant ryšius su organizacijomis/įstaigomis
- ☐ Per asmeninius ryšius
- ☐ Ieškoti nereikia - su stokojančiais tiesiogiai dirbu savo darbe
- ☐ Stokojantieji patys kreipiasi
- ☐ Kita _____

3. Kaip vykdote stokojančiųjų atranką?

- ☐ Lankausi jų namuose
- ☐ Susitinku gyvai su juo pasikalbėti
- ☐ Per pokalbius telefonu
- ☐ Per bendravimą su stokojančiuoju savo darbo įstaigoje
- ☐ Kita _____

4. Koku būdu stokojantysis dažniausiai gauna daiktą (-us) iš dovanotojo?

- ☐ Stokojantysis pats pasiima iš dovanotojo
- ☐ Daiktą pristato dovanotojas
- ☐ Aš (savanoris) suorganizuojų pervežimą
- ☐ Persiunčiama naudojantis partnerių (TOKS, „Maisto bankas“) pagalba
- ☐ Kita _____

5. Kokia dalis stokojančiųjų sutinka viešinti savo asmeninius duomenis Pagalbadaiktais.lt tinklapyje?

- ☐ iki 25%
- ☐ 26 – 50%
- ☐ 51 – 75%
- ☐ 76 – 99%
- ☐ Visi

6. Kokios tikslinės grupės dažniausiai gauna pagalbos daiktais?

(galima pasirinkti iki 3 atsakymo variantų)

- ☐ Daugiavaikė šeima
- ☐ Jauna šeima su vaiku (-ais)
- ☐ Mažas pajamas turinti šeima
- ☐ Vienišas (-a) tėvas/mama
- ☐ Vienišas senjoras
- ☐ Darbo netekęs žmogus
- ☐ Neįgalūs asmenys
- ☐ Juridiniai asmenys
- ☐ Kita _____

7. Su kuo bendradarbiaujate savanoriaudami Pagalbadaiktais.lt tinkle savo regione?

(galima pasirinkti iki 3 atsakymo variantų)

- ☐ Su nevyriausybinėmis organizacijomis
- ☐ Su socialiniais darbuotojais
- ☐ Su kitais savanoriais
- ☐ Nebendradarbiauju
- ☐ Kita _____

8. Kokia informacija reikalinga kuratoriui/tinklo atstovui savanoriaujant Pagalbadaiktais.lt tinkle? (galima pasirinkti iki 3 atsakymo variantų)

- ☐ Visos einamosios naujienos apie **Pagalbadaiktais.lt** projektą
- ☐ Atmintinė su veiklos funkcijomis
- ☐ Informacija apie visas veiklos galimybes **Pagalbadaiktais.lt** tinkle
- ☐ Rekomendacijos, kaip elgtis tam tikrose situacijose
- ☐ Informacija apie bendradarbiavimo galimybes su įvairiais socialinės rūpybos centrais
- ☐ Kita _____

9. Kokių būdu patogiau bendrauti Pagalbadaiktais.lt tinklo klausimais?

(galima pasirinkti iki 3 atsakymo variantų)

- ☐ Telefonu
- ☐ Elektroniniu paštu
- ☐ Reikalingi reguliariūs susitikimai
- ☐ Per elektroninę (labdara@yahoogroups.com) grupę
- ☐ Reikalinga patogesnė (pvz.: googlegroups) elektroninė konferencija
- ☐ Kita _____

10. Jūsų nuomone, kokie susitikimai reikalingi Pagalbadaiktais.lt tinklo savanoriams?

(galima pasirinkti iki 3 atsakymo variantų)

- ☐ Rajoniniai, kartą per mėnesį
- ☐ Regioniniai, kartą per tris mėnesius
- ☐ Visų savanorių susitikimai kartą per pusmetį
- ☐ Visų savanorių susitikimai kartą per metus
- ☐ Kita _____

11. Ar iškyla problemų naudojantis Pagalbadaiktais.lt tinklo internetine sistema?

- ☐ Dažnai susiduriu su problemomis, ką nors registruojant į sistemą
- ☐ Neaiškumų iškyla tik kartais
- ☐ Nesklandumų dar nebuvo
- ☐ Kita _____

12. Kokių problemų iškyla naudojantis Pagalbadaiktais.lt sistema?

13. Kaip efektyviai, Jūsų nuomone, funkcionuoja Pagalbadaiktais.lt tinklas?

- ☐ Labai efektyviai veikia
- ☐ Iš dalies efektyviai veikia
- ☐ Nežinau
- ☐ Veikla neefektyvi
- ☐ Labai neefektyvi veikla

14. Kaip būtų galima tobulinti Pagalbadaiktais.lt tinklo veiklą?

- ☐ Siekti, kad tinklo veikloje dalyvautų daugiau kuratorių ir tinklo atstovų
- ☐ Motyvuoti šiuo metu veikiančius savanorius
- ☐ Daugiau dėmesio skirti dovanotojų paieškai
- ☐ Plačiau viešinti **Pagalbadaiktais.lt** projektą
- ☐ Kita _____

15. Kokiomis dar veiklomis norėtumėte užsiimti savanoriaujant Pagalbadaiktais.lt projekte?

- ☐ Prisidėti prie projekto viešinimo regioniniu mastu
- ☐ Organizuoti viešas akcijas
- ☐ Ieškoti regioninių partnerių (daiktų pervežimui, viešinimui, paramai ir t.t.)
- ☐ Kita _____

16. Dėl kokių priežasčių tapote Pagalbadaiktais.lt tinklo savanoriu (kuratoriumi/tinklo atstovu)?

- ☐ Noriu padėti nepasiturintiems, daiktų stokojantiems žmonėms
- ☐ Siekiu prisidėti prie **Pagalbadaiktais.lt** tinklo veiklos tobulinimo
- ☐ Noriu tobulinti savo gebėjimus
- ☐ Savirealizacijos galimybė
- ☐ Puikus laisvalaikio praleidimo būdas, galimybė susirasti draugų
- ☐ Darbdavio/kolegos pasiūlymu
- ☐ Kita _____

17. Kokia Jūsų savanorystės patirtis?

- ☐ Tai pirma mano savanoriška veikla
- ☐ Anksčiau kartą ar daugiau esu savanoriavęs (-usi), o dabar dalyvauju tik **Pagalbadaiktais.lt** tinklo veikloje
- ☐ Dalyvauju **Pagalbadaiktais.lt** tinklo ir kitų (-os) organizacijų (-os) savanoriškoje veikloje
- ☐ Kita _____

18. Kokiame regione vykdoma tinklo veikla?

- ☐ Vilniaus
- ☐ Kauno
- ☐ Klaipėdos
- ☐ Šiaulių
- ☐ Panevėžio
- ☐ Alytaus
- ☐ Utenos
- ☐ Marijampolės
- ☐ Tauragės
- ☐ Telšių

19. Jūsų lytis.

- ☐ Moteris
- ☐ Vyras

20. Jūsų amžius.

- ☐ Iki 25 m.
- ☐ 26–30 m.
- ☐ 31–35 m.
- ☐ 36–40 m.
- ☐ 41–45 m.
- ☐ 46–50 m.
- ☐ 50 m. ir daugiau

21. Jūsų išsilavinimas.

- ☐ Nebaigtas vidurinis
- ☐ Vidurinis
- ☐ Profesinis
- ☐ Aukštesnysis (aukštasis neuniversitetinis)
- ☐ Nebaigtas aukštasis
- ☐ Aukštasis universitetinis

22. Kokia Jūsų pagrindinė veikla?

☐ Dirbu socialinės rūpybos srityje

☐ Dirbu kitoje darbo srityje

☐ Esu bedarbis

☐ Savanoriauju

☐ Kita _____